

Proceeding of 3rd International Scientific Conference
COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND LITHUANIA
IN CONDITIONS OF THE RUSSIAN THREAT

Матеріали Третьої Міжнародної наукової конференції
"СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЛИТВОЮ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКОЇ ЗАГРОЗИ»

Материалы Третий Международной научной конференции
"СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЛИТВОЙ В УСЛОВИЯХ
РОССИЙСКОЙ УГРОЗЫ»

Ivano-Frankivsk (Ukraine)
Івано-Франківськ (Україна)
Ивано-Франковск (Украина)

CONTENT

PROGRAM	5
Dotsiak Igor UKRAINIAN-LITHUANIAN RELATIONS AS A STRENGTHENING FACTOR OF NATIONAL SECURITY	18
Olga Maksymovych INTERNATIONAL COMMUNICATION AS A FACTOR OF FORMATION OF VALUE PREFERENCES AND SOCIAL STATUS DEMANDS OF THE YOUTH OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE	22
Kachak Tetyana MODERN LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUTH AND ITS ROLE IN THE FORMATION OF NATIONAL MEMORY AND DECOMMUNISATION OF SOCIETY	32
Todorov Igor INTERNATIONAL LEGAL AND VALUE DIMENSIONS OF RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE	45
Zhupnyk Vasil THE ROLE OF HISTORICAL MEMORY IN SHAPING PUBLIC OPINION ON NATO-UKRAINE RELATIONS	55
Yusjkiv Khrystyna INFORMATION AND COMMUNICATION MECHANISMS OF RUSSIAN FEDERATION ACTUALIZATION OF ETHNIC AND REGIONAL CONTRADICTIONS IN LITHUANIA ON THE CURRENT STAGE	67
Raljko Iryna PSYCHOLOGICAL SECURITY IN VOLUNTEER ACTIVITIES	76
Lutak Oksana THE RISE IN TERMS OF SOCIO-POLITICAL CRISIS IN UKRAINE	79
Vityuk Nadiya THE POLITICAL CULTURE OF YOUTH AS A CONDITION OF PSYCHOLOGICAL SECURITY OF THE SOCIETY	87

ЗМІСТ

ПРОГРАМА	5
Доцяк Ігор УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІДНОСИНИ ЯК ЧИННИК ЗМІЩЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	18
Ольга Максимович МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ ТА СОЦІАЛЬНО-СТАТУСНИХ ДОМАГАНЬ МОЛОДІ ПОГРАНИЧЧЯ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	22
Качак Тетяна СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА І ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ДЕКОМУНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	32
Тодоров Ігор МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ТА ЦІННІСНИЙ ВИМІРИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНУ	45
Жупник Василь РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЩОДО ВІДНОСИН УКРАЇНА-НАТО	55
Юськів Христина ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У ЛИТВІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	67
Ралько Ірина ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	76
Лютак Оксана Зростання насильства в умовах соціально-політичної кризи в Україні	79
Вітюк Надія ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ ЯК УМОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА	87

СОДЕРЖАНИЕ

ПРОГРАММА	5
Доцяк Игорь УКРАИНСКО-ЛИТОВСКИЕ ОТНОШЕНИЯ, КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА	18
Ольга Максимович МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ПРЕФЕРЕНЦИЙ И СОЦИАЛЬНО-СТАТУСНЫХ ПРИТЯЗАНИЙ МОЛОДЕЖИ ПОГРАНИЧЬЯ ВОСТОЧНОЙ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ ЕВРОПЫ	22
Качак Татьяна СОВРЕМЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА ДЛЯ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕСТВА И ЕЕ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАМЯТИ И ДЕКОММУНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА	32
Тодоров Игорь МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ И ЦЕННОСТНОЕ ИЗМЕРЕНИЯ РОССИЙСКОЙ АГРЕССИИ В УКРАИНЕ	45
Жупник Василий РОЛЬ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО ОТНОШЕНИЙ УКРАИНА-НАТО	55
Юськив Христина ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ АКТУАЛИЗАЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИЕЙ ЭТНОНАЦИОНАЛЬНЫХ И ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ПРОТИВОРЕЧИЙ В ЛИТВЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	67
Ралько Ирина ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ВОЛОНТЕРСКОЙ РАБОТЕ	76
Лютак Оксана РОСТ НАСИЛИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОГО КРИЗИСА В УКРАИНЕ	79
Витюк Надежда ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА МОЛОДЕЖИ КАК УСЛОВИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ОБЩЕСТВА	87

**3rd International Scientific Conference
COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND LITHUANIA
IN CONDITIONS OF THE RUSSIAN THREAT**

03 – 04 December 2015 – Ivano-Frankivsk (Ukraine)

ORGANIZERS:

- Precarpathian Vasyl Stefanyk National University
- Lithuanian Atlantic Treaty Association
- NATO Information and Documentation Center in Ukraine
- Embassy of Lithuania in Ukraine
- Lithuanian Honorary Consulate in Ivano-Frankivsk
- Lithuanian Honorary Consulate in Zakarpattia Oblast and Uzhhorod
- National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine
- Ivano-Frankivsk Oblast State Administration
- Lutsk National Technical University
- NATO Information Center at Uzhhorod National University
- Lutsk Center for Security Studies
- Civil Organization “Centre for Political Monitoring“
- Civil Organization “Centre for International Security“

**Третя Міжнародна наукова конференція
"СПІВПРАЦЯ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЛИТВОЮ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ЗАГРОЗИ"**

03 – 04 грудня 2015 року – місто Івано-Франківськ (Україна)

ОРГАНІЗАТОРИ:

- Литовська асоціація атлантичного договору
- Центр інформації і документації НАТО в Україні
- Посольство Литовської Республіки в Україні
- Івано-Франківська обласна державна адміністрація
- ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
- Луцький національний технічний університет
- Інформаційний Центр НАТО при Ужгородському національному університеті
- Почесне Консульство Литовської Республіки в Івано-Франківську
- Почесне Консульство Литовської Республіки в Закарпатській області і місті Ужгороді
- Громадська організація «Центр політичного моніторингу»
- Громадська організація «Центр міжнародної безпеки»

**Третья Международная научная конференция
"СОТРУДНИЧЕСТВО МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЛИТВОЙ
В УСЛОВИЯХ РОССИЙСКОЙ УГРОЗЫ"**

03 – 04 декабря 2015 – город Ивано-Франковск (Украина)

ОРГАНИЗАТОРЫ:

- Литовская ассоциация Атлантического договора
- Центр информации и документации НАТО в Украине
- Посольство Литовской Республики в Украине
- Ивано-Франковская областная государственная администрация
- Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника
- Луцкий национальный технический университет
- Информационный Центр НАТО при Ужгородском национальном университете
- Почетное Консульство Литовской Республики в Ивано-Франковске
- Почетное Консульство Литовской Республики в Закарпатской области и Ужгороде
- Общественная организация «Центр политического мониторинга»
- Общественная организация «Центр международной безопасности»

Precarpathian Vasyl Stefanyk National University
House of Scientists
Ivano-Frankivsk, street Shevchenka, 79

ДВНЗ «Прикарпатський національний університету імені Василя Стефаника»
Будинок вчених
місто Івано-Франківськ, вулиця Шевченка, 79

Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника
Дом ученых
город Ивано-Франковск, улица Шевченка, 79

OPENING CEREMONY ON 15⁰⁰
ПОЧАТОК В 15:00
НАЧАЛО В 15:00

Regulations speech – up to 10 minutes
Регламент виступу – до 10 хвилин
Регламент выступления – до 10 минут

OPENING REMARKS
ВСТУПНЕ СЛОВО
ВСТУПИТЕЛЬНОЕ СЛОВО

Skaistys Audrius, PhD, Government of the Republic of Lithuania, Government representative in Vilnius county, Board member of the Lithuanian Atlantic Treaty Association,
THIS IS SOONER OR LATER ALREADY SEEK TO DISCOMMUNIZATION SOCIETY?

Скайстис Аудриус, доктор, Уряд Литовської Республіки, представник Уряду Литовської республіки у Вільнюському окрузі, член Правління Литовської асоціації атлантичного договору
РАНО ЧИ ПІЗНО ПРАГНУТИ ДО ДЕКОМУНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА?

Скайстис Аудриус, доктор, Правительство Литовской Республики, представитель Правительства Литовской Республики в Вильнюсском округе, член Правления Литовской ассоциации атлантического договора
РАНО ИЛИ ПОЗДНО СТРЕМИТСЯ К ДЕКОМУНИЗАЦИИ ООБЩЕСТВА?

Ratkus Sharoonas, Head of Kaunas Department of Lithuanian Atlantic Treaty Association
MILITARY COOPERATION OF LITHUANIA AND UKRAINE DURING THE RUSSIAN THREAT

Раткус Шаронас, Голова Каунаського відділу Литовської асоціації атлантичного договору
ВІЙСКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЛИТВИ ТА УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ ЗАГРОЗИ

Раткус Шаронас, Глава Каунаского отдела Литовской ассоциации Атлантического договора
ВОЕННОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО ЛИТВЫ И УКРАИНЫ ВО ВРЕМЯ РОССИЙСКОЙ УГРОЗЫ

Krishchunas Aushris, chairman of the Committee on Culture and Art Kaunas Municipality, Direktor Instituta Kaunas – Lvov
INFORMATION WAR AND WAYS TO THEIR RESIST

Крішчунас Аушріс, голова комітету з питань культури і мистецтва муніципалітету міста Каунаса, Direktor Instituta Kaunas – Lvov
ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ТА ЩО ЇЙ ПРОТИСТАВИТИ?

Кришчунас Аушрис, председатель комитета по вопросам культуры и искусства муниципалитета города Каунаса, Direktor Instituta Kaunas – Lvov
ИНФОРМАЦИОННАЯ ВОЙНА И КАК ЕЙ СОПРОТИВЛЯТЬСЯ

Klymonchuk Vasyl, Doctor of Political Sciences, Deputy Director of the NATO Scientific Informational-Analytical Center, Head of the Department of Political Science at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

UKRAINIAN-LITHUANIAN COOPERATION IN THE CONTEXT OF NEW SYSTEM OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN SECURITY

Климончук Василь, доктор політичних наук, заступник директора Наукового інформаційно-аналітичного Центру НАТО, завідувач кафедри політології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Клымончук Василь, доктор политических наук, заместитель директора Научного информационно-аналитического Центра НАТО, заведующий кафедры политологии Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

УКРАИНСКИЙ-ЛИТОВСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В КОНТЕКСТЕ ФОРМИРОВАНИЯ НОВОЙ СИСТЕМЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ И ЕВРОПЕЙСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Bilous Oleg, Candidate of Political Science, Director of the NATO Scientific Informational-Analytical Center, Assistant Professor of the Department of Political Science of the Institute of History, Political Science and International Relations at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

NEW CHALLENGES AND THREATS TO SECURITY IN EASTERN EUROPE IN THE RUSSIAN FEDERATION FOREIGN POLICY

Білоус Олег, кандидат політичних наук, директор Наукового інформаційно-аналітичного Центру НАТО, доцент кафедри політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

НОВІ ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ ДЛЯ БЕЗПЕКИ В СХІДНІЙ ЄВРОПІ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Билоус Олег, кандидат политических наук, директор Научного информационно-аналитического Центра НАТО, доцент кафедры политологии ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

НОВЫЕ ВЫЗОВЫ И УГРОЗЫ ДЛЯ БЕЗОПАСНОСТИ В ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЕ В КОНТЕКСТ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Dotsiak Igor, Candidate of Political Science, Deputy Director of the NATO Scientific Informational-Analytical Center, Assistant Professor of the Department of Political Science of the Institute of History, Political Science and International Relations at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

UKRAINIAN-LITHUANIAN RELATIONS AS A STRENGTHENING FACTOR OF NATIONAL SECURITY

Доцяк Ігор, к.політ.н., заступник директора Наукового інформаційно-аналітичного Центру НАТО, доцент, доцент кафедри політології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКІ ВІДНОСИНИ ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Доцяк Игорь, к.полит.н., заместитель директора Научного информационно-аналитического Центра НАТО, доцент, доцент кафедры политологии Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

УКРАИНСКО-ЛИТОВСКИЕ ОТНОШЕНИЯ, КАК ФАКТОР УКРЕПЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Nykyruy Lyubomyr, Deputy-Director of the NATO Scientific Informational-Analytical Center at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Dzumedzey Roman, expert of the NATO Scientific Informational-Analytical Center at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

THE ROLE OF NATO SCIENCE FOR PEACE PROGRAM FOR INCREASING OF GLOBAL ENERGY SECURE

Никируй Любомир, заступник директора Наукового інформаційно-аналітичного Центру НАТО ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Дзумедзей Роман, експерт Наукового інформаційно-аналітичного Центру НАТО ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЛЬ НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ НАТО У СТАНОВЛЕННІ МІЖНАРОДНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Никируй Любомир, заместитель директора Научного информационно-аналитического Центра НАТО Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

Дзумедзей Роман, эксперт Научного информационно-аналитического Центра НАТО Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

РОЛЬ НАУЧНОЙ ПРОГРАММЫ НАТО В СТАНОВЛЕНИИ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Gulay Vasyl, Head of International Information Department, Doctor of Political Sciences, Associate Professor

MIMICRY-IMITATION COMPONENT OF LATENT POLITICAL PRACTICES FUNCTIONING IN POST-MAIDAN UKRAINE IN TERMS OF RUSSIAN FEDERATION UNDECLARED ARMED AGGRESSION AND INTERNAL MULTISYSTEM CRISIS

Гулай Василь, завідувач кафедри міжнародної інформації, доктор політичних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка»

МІМІКРІЙНО-ІМІТАЦІЙНА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАТЕНТНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРАКТИК У ПОСТМАЙДАННІЙ УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕОГОЛОШЕНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІСИСТЕМОЇ КРИЗИ

Гулай Василь, заведующий кафедрой международной информации, доктор политических наук, доцент, Национальный университет «Львовская политехника»

МИМИКРИЙНО-ИМИТАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ЛАТЕНТНЫХ ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРАКТИК В ПОСТМАЙДАННОЙ УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ НЕОБЪЯВЛЕННОЙ ВООРУЖЕННОЙ АГРЕССИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ И ВНУТРЕННЕГО ПОЛИСИСТЕМНОГО КРИЗИСА

Zalizko Vasyl, Dr. Sci., Head of R&D laboratory « Centre for Monitoring Commodity Markets» Research Center for taxation NUSTS, Irpin.

REAL ESTATE TAX - THE BASIS OF THE FORMATION OF LOCAL BUDGETS OF TERRITORIAL COMMUNITIES: THE USE OF PERSPECTIVE DIRECTIONS OF THE LITHUANIAN EXPERIENCE IN UKRAINE

Залізко Василь, д.е.н., начальник науково-дослідної лабораторії «Центр моніторингу товарних ринків» Науково-дослідного центру з проблем оподаткування НУДПСУ, м. Ірпінь.

ПОДАТОК НА НЕРУХОМІСТЬ - ОСНОВА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ЛИТОВСЬКОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Зализко Василий, д.э.н., начальник научно-исследовательской лаборатории «Центр мониторинга товарных рынков» Научно-исследовательского центра с проблем налогообложения НУДПСУ, г. Ирпиль.

НАЛОГ НА НЕДВИЖИМОСТЬ - ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЕ БЮДЖЕТОВ МЕСТНЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН: ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛИТОВСКОГО ОПЫТА В УКРАИНЕ

Kravchenko Valeriy, Director CO "Centre for international security", Senior research fellow of National Institute for strategic studies

THE AGGRESSIVE POLICY OF RUSSIA: IMPLICATIONS FOR REGIONAL SECURITY IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Кравченко Валерій, директор ГО "Центр міжнародної безпеки", старший науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

АГРЕСИВНА ПОЛІТИКА РОСІЇ: НАСЛІДКИ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Кравченко Валерий, директор ОО "Центр международной безопасности", старший научный сотрудник Национального института стратегических исследований

АГРЕССИВНАЯ ПОЛИТИКА РОССИИ: СЛЕДСТВИЯ ДЛЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ЦЕНТРАЛЬНИЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЕ

Karakuts Andiy, expert CO "Centre for international security", Senior research fellow of National Institute for strategic studies

UKRAINIAN-RUSSIAN CONFLICT: THE PROSPECTS OF IMPLEMENTATION OF THE MINSK'S AGREEMENTS

Каракуц Андрій, експерт ГО "Центр міжнародної безпеки", старший науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ: ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІНСЬКИХ ДОМОВЛЕНОСТЕЙ

Каракуц Андрей, эксперт ОО "Центр международной безопасности", старший научный сотрудник Национального института стратегических исследований

УКРАИНСКО-РОССИЙСКИЙ КОНФЛИКТ: ПЕРСПЕКТИВЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МИНСКИХ СОГЛАШЕНИЙ

Urban Oksana, PhD in Economics, Docent, Lutsk National Technical University

INFORMATION WAR AS A FACTOR IN AGGRAVATION OF UKRAINIAN-RUSSIAN CONFLICT

Урбан Оксана, кандидат економічних наук, доцент, Луцький національний технічний університет
ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЧИННИК ЗАГОСТРЕННЯ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Урбан Оксана, кандидат экономических наук, доцент, Луцкий национальный технический университет

ИНФОРМАЦИОННАЯ ВОЙНА КАК ФАКТОР ОБОСТРЕНИЯ УКРАИНСКО-РОССИЙСКОГО КОНФЛИКТА

Yusjkiv Khrystyna, PhD-student, chair of international information of the National University "Lvivs'ka Polytechnika"

INFORMATION AND COMMUNICATION MECHANISMS OF RUSSIAN FEDERATION ACTUALIZATION OF ETHNIC AND REGIONAL CONTRADICTIONS IN LITHUANIA ON THE CURRENT STAGE

Юськів Христина, аспірант першого року навчання, кафедра міжнародної інформації Національного університету "Львівська політехніка"

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ АКТУАЛІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИХ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У ЛИТВИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Юськів Христина, аспирант, кафедра международной информации Национального университета "Львовская политехника"

ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ АКТУАЛИЗАЦИИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИЕЙ ЭТНОНАЦИОНАЛЬНЫХ И ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ПРОТИВОРЕЧИЙ В ЛИТВЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Doskich Lyudmila, National University "Lviv Polytechnic", post-graduate student of International Institute of Applied Mathematics and Basic Sciences

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES OF POSITIVE POSITIONING IN LOCAL COMMUNITIES OF UKRAINE

Доскіч Людмила, Національний університет «Львівська політехніка», аспірант кафедри міжнародної інформації Інституту прикладної математики та фундаментальних наук

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОЗИТИВНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Доскич Людмила, Национальный университет «Львовская политехника», аспирант кафедры международной информации Института прикладной математики и фундаментальных наук

ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПОЛОЖИТЕЛЬНОГО ПОЗИЦИОНИРОВАНИЯ ОБЪЕДИНЕННЫХ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН В УКРАИНЕ

Todorov Igor, Director of the Center for International Security and Euroatlantic Integration, Doctor of Historical Sciences, Professor, Uzhgorod National University

INTERNATIONAL LEGAL AND VALUE DIMENSIONS OF RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE

Тодоров Ігор, директор Центру міжнародної безпеки та євроатлантичної інтеграції, доктор історичних наук, професор, Ужгородський національний університет

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ТА ЦІННІСНИЙ ВИМІРИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНУ

Тодоров Игорь, директор Центра международной безопасности и евроатлантической интеграции, доктор исторических наук, профессор, Ужгородский национальный университет

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ И ЦЕННОСТНОЕ ИЗМЕРЕНИЯ РОССИЙСКОЙ АГРЕССИИ В УКРАИНЕ

Moskaliuk Mykhailo, Candidate of Political Science, Assistant Professor of the Department of Political Science of the Institute of History, Political Science and International Relations at Precarpathian Vasyl Stefanyk National University

LITHUANIA AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS OF THE INSTITUTE OF PRESIDENCY IN THE CONTEXT OF THE ACTUAL CHALLENGES OF THE DAY

Москалюк Михайло, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Інституту історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ЛИТВА І УКРАЇНА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНСТВА В КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СУЧАСНОСТІ

Москалюк Михайло, кандидат политических наук, доцент кафедры политологии Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

ЛИТВА И УКРАИНА: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ИНСТИТУТА ПРЕЗИДЕНСТВА В КОНТЕКСТЕ АКТУАЛЬНЫХ ВЫЗОВОВ СОВРЕМЕННОСТИ

Kobuta Larysa, Candidate of Political Science, Assistant Professor of the Department of Political Science of the Institute of History, Political Science and International Relations of the Vasyl Precarpathian Stefanyk National University

UKRAINIAN-LITHUANIAN SOCIO-HUMANITARIAN DIALOGUE IN 2013-2015

Кобута Лариса, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології Інституту історії, політології і міжнародних відносин, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

УКРАЇНСЬКО-ЛИТОВСЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ДІАЛОГ У 2013-2015 РОКАХ

Кобута Лариса, кандидат политических наук, доцент кафедры политологии Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

УКРАИНСКО-ЛИТОВСКИЙ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫЙ ДИАЛОГ В 2013-2015 ГОДАХ

Kobuta Stepan Yosypovych, Candidate of History, Assistant Professor of the Department of Political Science of the Institute of History, Political Science and International Relations of the Vasyl Precarpathian Stefanyk National University

INFORMATIONAL FRONT OF THE RUSSIAN "HYBRID" WAR AGAINST UKRAINE

Кобута Степан, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ФРОНТ РОСІЙСЬКОЇ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Кобута Степан, кандидат исторических наук, доцент кафедры истории Украины Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

ИНФОРМАЦИОННЫЙ ФРОНТ РОССИЙСКОЙ «ГИБРИДНОЙ» ВОЙНЫ ПРОТИВ УКРАИНЫ

Novoselov Alexandr, PhD, Ass. Prof. of the hotel-restaurant and resorts of the Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

PRYDNISTROVJA - DONBAS: COMPARATIVE ANALYSIS

Новосьолов Олександр, кандидат історичних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Інституту туризму ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПРИДНІСТРОВ'Я - ДОНБАС: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Новосьолов Александр, кандидат исторических наук, доцент кафедры отельно-ресторанного и курортного дела Института туризма Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника»

ПРИДНЕСТРОВЬЕ - ДОНБАСС: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Raljko Iryna, PhD, Ass.Prof. of the chair of social psychology of the Vasyl Precarpathian Stefanyk National University

PSYCHOLOGICAL SECURITY IN VOLUNTEER ACTIVITIES

Ралько Ірина, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ралько Ирина, кандидат психологических наук, доцент кафедры социальной психологии Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В ВОЛОНТЕРСКОЙ РАБОТЕ

Stefinin Volodymyr, PhD in Economy, Ass. Prof. of the theoretical and applied economy of the Vasyl Precarpathian Stefanyk National University

ECONOMIC BACKGROUND OF UKRAINE TO NATO

Стефінін Володимир, к.е.н., доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ В НАТО

Стефінін Володимир, к.э.н., доцент кафедры теоретической и прикладной экономики Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

ЕКОНОМИЧЕСКИЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ВСТУПЛЕНИЯ УКРАИНЫ В НАТО

Kachak Tetyana, PhD in Philology, Ass. Prof., Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
MODERN LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUTH AND ITS ROLE IN THE FORMATION OF NATIONAL MEMORY AND DECOMMUNISATION OF SOCIETY

Качак Тетяна, к.філолог.н., доцент ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА І ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ ТА ДЕКОМУНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Качак Татьяна, к.филолог.н., доцент Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

СОВРЕМЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА ДЛЯ ДЕТЕЙ И ЮНОШЕСТВА И ЕЕ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПАМЯТИ И ДЕКОММУНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Dzus Oksana, PhD in Pedagogy, Ass. Prof., Vasyl Precarpathian Stefanyk National University
SACRIFICE IN THE NAME OF GETTING THE STUDENTS-EMIGRANTS HIGHER EDUCATION AS A MANIFESTATION OF THE CONSOLIDATION OF UKRAINIAN DIASPORA IN TERMS OF SOCIO-POLITICAL INSTABILITY

Джус Оксана, к.пед.н., доцент ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

ЖЕРТОВНІСТЬ В ІМ'Я ЗДОБУТТЯ СТУДЕНТАМИ-ЕМІГРАНТАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОЯВ КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Джус Оксана, к.пед.н., доцент Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

ЖЕРТВЕННОСТЬ ВО ИМЯ ПОЛУЧЕНИЯ СТУДЕНТАМИ-ЭМИГРАНТАМИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК ПРОЯВЛЕНИЕ КОНСОЛИДАЦИИ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Harapko Victor, PhD-student of the Department of Political Science of the Institute of History, Political Science and International Relations at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
FEATURES OF THE SECURITY AND DEFENCE POLICY OF REPUBLIC OF LITHUANIA IN 1991-2004

Гарапко Віктор, аспірант кафедри політології Інституту історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В 1991-2004 РОКАХ

Гарапко Виктор, аспирант кафедры политологии Института истории, политологии и международных отношений Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

ОСОБЕННОСТИ ПОЛИТИКИ БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ ЛИТОВСКОЙ РЕСПУБЛИКИ В 1991-2004 ГОДАХ

Zhupnyk Vasil, Ph.D., senior laboratory Ivano-Frankivsk National Medical University, Assoc. Ivano-Frankivsk branch VMUROL "UKRAINE"

THE ROLE OF HISTORICAL MEMORY IN SHAPING PUBLIC OPINION ON NATO-UKRAINE RELATIONS

Жупник Василь, к. і. н., старший лаборант Івано-Франківського національного медичного університету, доц. Івано-Франківської філії ВМУРОЛ «УКРАЇНА»

РОЛЬ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ У ФОРМУВАННІ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЩОДО ВІДНОСИН УКРАЇНА-НАТО

Жупник Василь, к. і. н., старший лаборант Івано-Франківського національного медичного університету, доц. Івано-Франківського філіала ВМУРОЛ «УКРАЇНА»

РОЛЬ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ ОТНОСИТЕЛЬНО ОТНОШЕНИЙ УКРАИНА-НАТО

Kuryliuk Serhii, Ph.D. Profesor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Faculty of Physical Education and Sports

UNIFYING FUNCTION OF SPORT IN THE WAR

Курилюк Сергій, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, кандидат психологічних наук, доцент, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

КОНСОЛІДУЮЧА ФУНКЦІЯ СПОРТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Курилюк Сергей, доцент кафедры теории и методики физической культуры и спорта, кандидат психологических наук, доцент, Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника"

КОНСОЛИДИРУЮЩАЯ ФУНКЦИЯ СПОРТА В УСЛОВИЯХ ВОЙНЫ

Vupasniak Ihor, Ph.D. Profesor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Faculty of Physical Education and Sports

PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS BY PHYSICAL CULTURE METHODS IN SOCIO-POLITICAL INSTABILITY

Випасняк Ігор, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

ПАТРИОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Выпасняк Игорь, доцент кафедры теории и методики физической культуры и спорта, кандидат психологических наук, доцент, Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника

ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТСКОЙ МОЛОДЕЖИ СРЕДСТВАМИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ

Kobylnyk Roman, Senior Tutor of the Slavic History Department of History, Political Science and International Relations at Precarpathian Vasyl Stefanyk National University

THE EUROPEAN UNION AS A FACTOR OF NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Кобильник Роман, старший викладач кафедри історії слов'ян Інституту історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ЕВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛИТОВСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Кобыльник Роман, старший преподаватель кафедры истории словян Института истории, политологии и международных отношений Прикарпатского национального университета имени Василя Стефаника

ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ КАК ФАКТОР НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ЛИТОВСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Debenko Vasyl, Ph.D., Associate Professor of the Slavic History Department of History, Political Science and International Relations at Precarpathian Vasyl Stefanyk National University

THE PROBLEM OF ETHNIC SELF-IDENTIFICATION OF THE YUGOSLAVIA PEOPLES AT THE FIRST HALF OF THE 90^{IES} OF THE XX^C

Дебенко Василь, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії слов'ян Інституту історії, політології і міжнародних відносин ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПРОБЛЕМА ЕТНІЧНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ НАРОДІВ ЮГОСЛАВІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ 90-Х РОКІВ ХХ СТ.

Дебенко Василий, кандидат исторических наук, доцент кафедры истории словян Института истории, политологии и международных отношений Прикарпатского национального университета имени Василя Стефаника

ПРОБЛЕМА ЭТНИЧЕСКОЙ САМОИДЕНТИФИКАЦИИ НАРОДОВ ЮГОСЛАВИИ ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ 90-Х ГОДОВ ХХ СТ

Vityuk Nadiya, docent of the Department of Social Psychology, candidate of psychological sciences, associate professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

THE POLITICAL CULTURE OF YOUTH AS A CONDITION OF PSYCHOLOGICAL SECURITY OF THE SOCIETY

Вітюк Надія, доцент кафедри соціальної психології, кандидат психологічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ ЯК УМОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

Витюк Надежда, доцент кафедры социальной психологии, кандидат психологических наук, доцент, Прикарпатский университет имени Василя Стефаника

ПОЛИТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА МОЛОДЕЖИ КАК УСЛОВИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ОБЩЕСТВА

Olga Maksymovych, Chief of Ivano-Frankivsk regional Department of Sociological association of Ukraine, Cand. Sc., Associate Prof. Director of Education and Research Center for Sociological Research of Carpathian region of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

INTERNATIONAL COMMUNICATION AS A FACTOR OF FORMATION OF VALUE PREFERENCES AND SOCIAL STATUS DEMANDS OF THE YOUTH OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE

Ольга Максимович, Голова Івано-Франківського регіонального відділення Соціологічної асоціації України, канд. філос. наук, доцент, директор Навчально-наукового центру соціологічних досліджень Прикарпатського регіону ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ПРЕФЕРЕНЦІЙ ТА СОЦІАЛЬНО-СТАТУСНИХ ДОМАГАНЬ МОЛОДІ ПОГРАНИЧЧЯ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Ольга Максимович, Председатель Ивано-Франковского регионального отделения Социологической ассоциации Украины, канд. филос. наук, доцент, директор Учебно-научного центра социологических исследований Прикарпатья ГБУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника»

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ПРЕФЕРЕНЦИЙ И СОЦИАЛЬНО-СТАТУСНЫХ ПРИТЯЗАНИЙ МОЛОДЕЖИ ПОГРАНИЧЬЯ ВОСТОЧНОЙ И ЦЕНТРАЛЬНОЙ ЕВРОПЫ

Євроатлантична інтеграція України в системі забезпечення національної безпеки

Існування, самозбереження і прогресивний розвиток України як суверенної держави залежать від здійснення цілеспрямованої політики щодо захисту її національних інтересів, суверенітету та територіальної цілісності. Проблема безпеки має велике значення для будь-якої людської спільноти у зв'язку з необхідністю попередження і ліквідації загроз, здатних позбавити людей матеріальних цінностей, а в деяких випадках – і життя. Національна безпека - це стан захищеності особи, суспільства і держави, за якого забезпечується своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз їх інтересам. Головними об'єктами національної безпеки є: громадянин - його конституційні права і свободи; суспільство - його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне, навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава - її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність.

Найбільш гостро проблема національної безпеки стоїть перед сучасною Україною, яка переживає один із найдраматичніших періодів у своїй історії. Анексія Криму Російською Федерацією та відкрита агресія на сході України несуть пряму загрозу існуванню незалежної держави, руйнують всю архітектуру міжнародної безпеки.

У зв'язку з цим надзвичайно важливою є розробка комплексу проблем, пов'язаних з визначенням теоретичних основ міжнародної і національної безпеки України у такий складний період; усвідомлення сутності національних інтересів України в нових геополітичних умовах; основних загроз у сфері національної безпеки. Національна безпека виступає цілісною системою, що включає політичну, міжнародну, економічну, воєнну, екологічну та інформаційну безпеку. Тому шляхи її забезпечення потребують цілісного та комплексного аналізу всіх складових, що перебувають в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності.

Одним із визначальних завдань зовнішньої політики України є гарантування національної безпеки. В сучасному глобалізованому світі важко говорити про можливість окремої країни самостійно гарантувати свою національну безпеку. Міжнародний тероризм, локальні конфлікти, непередбачуваний сусід, що став на шлях військової експансії – все це зумовлює єдиний вихід для України – інтеграцію в міжнародну систему безпеки. Україні важливо активізувати зусилля для того, щоб на Заході сформувалося стійке переконання, що неможливість безпосередньо увійти до ЄС і Північноатлантичного альянсу може завдати чималої шкоди українській державі й у перспективі підірвати в ній реформаторський процес. Саме тому надзвичайно актуальним стає питання про вироблення спільних із Заходом стратегій і програм з прискорення інтегрування України в євроатлантичні структури. В іншому випадку Україна, з мовчазної згоди ЄС, ризикує перетворитися на „сіру зону” між об’єднаною Європою і Росією і, зрештою, втратить свій суверенітет та територіальну цілісність.

Сьогодні загально визнаним є те, що саме рішення про вступ нових членів з числа посткомуністичних країн привернуло найбільше уваги до місії Альянсу, яка полягає у просуванні демократії. Колишній Генеральний секретар НАТО Лорд Робертсон стверджував, що процес розширення являє собою найдієвіший метод, за допомогою якого НАТО намагається сформувати загальну культуру демократії та поваги до прав людини. Ще в 1995 році міністр оборони США В. Пері висловився за те, щоб розширення НАТО обов'язково відбувалося на основі принципів, від яких залежить стабільність Західної Європи: колективна оборона, демократія, консенсус та спільна безпека. Застосовуючи ці принципи, які пізніше стали відомі як "принципи Пері", міністр сформулював ряд критеріїв розширення Альянсу:

- нові члени повинні мати здатність та волю захищати НАТО;
- нові члени повинні підтримувати демократію та свободу підприємництва, захищати свободу та права людини на своїй території та поважати суверенітет інших держав, встановити цивільний контроль над збройними силами;
- НАТО повинна й надалі приймати рішення на основі консенсусу;
- нові члени повинні досягти рівня оперативної взаємодії з НАТО. Демократизація була проголошена офіційним критерієм на вступ будь-якої держави-кандидата до

НАТО. Критерії членства в НАТО являють собою для держав-претендентів об'єктивну реальність, яка обумовлює їхні кроки та логіку дій на шляху до євроатлантичної інтеграції.

Вступ до НАТО є не просто прагматичним кроком з метою забезпечення національною безпеки, а дійовим зусиллям на шляху подолання цивілізаційної прірви, яка, хоча й сформувалася ще за радянських часів, втім ще зберігається, але вже на іншому ціннісному рівні.

Членство в НАТО – це належність до певного кола держав, які сповідують спільні цінності, прагнуть стабільності та є передбачуваними і надійними суб'єктами міжнародної політики. Для майбутнього Української держави важливо бути в одній системі цивілізаційних координат із найрозвиненішими державами світу.

З іншого боку - вступ в НАТО можна розглядати як своєрідний проміжний етап до членства в ЄС, кільки саме в НАТО посткомуністичні держави зможуть набути такого потрібного їм досвіду членства в західних міждержавних організаціях. А саме захист європейського вибору українського суспільства став основною ідеєю «Революції гідності», що відкрила нову епоху в нашій сучасній історії. Членство в Альянсі також сприятиме становленню та розвитку політичних інститутів, що здатні підтримувати й гарантувати впорядковані демократичні процеси, зокрема сприяти забезпеченню цивільного контролю за військовими шляхом поширення норм та зразків їхньої поведінки у демократичному суспільстві (політична нейтральність, відкритість для суспільства, повага прав людини тощо). Аналізуючи ризики в системі національної безпеки через участь в НАТО, найчастіше згадують обмеження свободи вибору і можливості маневрування у політиці через союзницькі зобов'язання, підвищення ризику втягнення держави у конфлікти, розпочаті союзниками. Проте консенсусний характер ухвалення політичних рішень в Альянсі та демократичні політичні системи країн-учасників нівелюють загрозу бути втягнутими у загарбницькі війни та експансіоністські конфлікти. На перший план критики євроатлантичної інтеграції України завжди виносили загрозу погіршення відносин з Росією. В даний період Російська Федерація веде гібридну війну проти України і такі відносини вже погіршити неможливо. Сьогодні зруйнувало існування політ коректного ставлення українського соціуму до

свого північного сусіда. Якщо раніше некоректно було навіть говорити про реальні загрози та експансіоністські прагнення Росії, то в умовах військового конфлікту вона чітко і однозначно сприймається як агресор.

Таку позицію підтримують і США. Очільник Пентагону Ештон Картер у своєму виступі 17 листопада 2015 на щорічній зустрічі керівників американського бізнесу, який організований газетою Wall Street Journal, торкнувся політики Росії в Європі і зазначив, що такого виклику не було з часів холодної війни, і підкреслив, що США "повинні відповісти на нього". "Ми повинні стримувати Росію, а для цього нам слід продовжувати інвестувати у власні військові можливості, а також вимагати такого ж підходу з боку інших країн-членів НАТО", - вважає глава Пентагону.

Для України європейська і євроатлантична інтеграція має базовий, цивілізаційний характер, оскільки сприяє, перш за все, повноцінному поверненню до західної цивілізації та її цінностей. Зміцнення демократії – це той, так би мовити, бонус, який отримає наша держава набуваючи статусу повноцінного члена Північноатлантичного Альянсу.

Не викликає сумнівів, що НАТО справляє демократизуючий вплив на політичну ситуацію в країнах-учасниках. Політичні сили в державах-членах НАТО обмежені в спробах використовувати чинник зовнішніх загроз для досягнення цілей політичної боротьби. Система стримування зовнішніх загроз через участь в НАТО, а також мінімізація зовнішніх впливів з-поза меж Альянсу на внутрішньополітичні процеси в державах-членах сприяють більшій стабільності політичних систем країн-членів. Євроатлантична інтеграція здійснює виключно сприятливий вплив на стан національної безпеки України. Інтеграція України до НАТО стимулює розвиток демократичних процесів в Україні.

На сьогодні для України базовою основою гарантування національної безпеки стає пришвидшення вступу до НАТО. Лише це допоможе зберегти суверенітет і територіальну цілісність нашої держави в умовах військової агресії Росії.

Ольга Максимович

Голова Івано-Франківського регіонального відділення Соціологічної асоціації України, канд. філос. наук, доцент, директор Навчально-наукового центру соціологічних досліджень Прикарпатського регіону ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

76018 , Україна

м. Івано-Франківськ,

в. Шевченка, 57"

e-mail: olgamaxymovych@gmail.com

**«Міжкультурна комунікація як чинник формування
ціннісних преференцій та соціально-статусних домагань молоді пограниччя
Східної та Центральної Європи»**

Актуальність тематики молодіжного соціального простору пограниччя Східної та Центральної Європи зумовлена з одного боку, паралельним співіснуванням в рамках українського соціального простору відмінних векторів світоглядної (а відтак і геополітичної) орієнтації населення; з іншого – науковою необхідністю належного осмислення даної тематики, яка є малодослідженою ділянкою вітчизняного суспільствознавства і, як переконливо засвідчують реалії українського сьогодення, гостросоціальним завданням сучасної української науки.

Аналізуючи емпіричну базу та теоретико-методологічну основу окресленої теми, доходимо висновку, що її складають щонайменше наступні групи матеріалів:

по-перше, підсумки емпіричних досліджень здійснених на базі наукової школи соціології молоді Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (дослідницький проект "Духовний світ сучасного українського студентства: національні джерела та глобальні орієнтири". Керівник – проф. Сокурянська Л.Г.; дослідницький проект "Проблеми формування громадянської ідентичності української молоді: роль освіти як чинника консолідації суспільства". Керівник – проф. Сокурянська Л.Г.; колективний дослідницький проект "Уявлення про "Прикордоння" та практики їх

використання" в рамках програми "Соціальні трансформації в Прикордонні" (Білорусь, Україна, Молдова) від Centre For Advanced Studies and Education, Європейський гуманітарний університет, Вільнюс. Керівники від ХНУ – Філіпова О.А., Мусієздов О.О. та інші);

по-друге, емпіричні дослідження проблематики молоді здійснені на теренах України в рамках дослідницьких проектів Дрогобицького національного університету імені Івана Франка (дослідницький проект «Молодь у сучасних євроінтеграційних процесах: правові, історико-політичні та соціокультурні аспекти». - Керівник – проф. Шудло С.А.); Львівського національного університету імені Івана Франка (дослідницький проект «Львів-Донецьк: порівняльний аналіз групових ідентичностей та ієрархій суспільних лояльностей». Спільний проект Інституту історичних досліджень та Мічиганського університету. - Керівники – Грицак Я., Черниш Н.); Київського національного університету імені Тараса Шевченка (дослідницький проект «Інституціоналізація структурних нерівностей і конфліктів у сучасній Україні та суспільствах східної Європи» - Керівник – проф. Куценко О. Д.; дослідницький проект «Тенденції структурної трансформації українського суспільства в контексті глобалізації та європейської інтеграції». – Керівник – проф. Сірий Є. В.); Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (дослідницький проект «Життєві світи Сходу і Заходу України». – Керівник – проф. Кононов І. Ф.) та інших національних наукових шкіл; а також, особлива увага в рамках дослідження присвячена національному моніторингу ІС НАН України (зокрема, за підсумками національного моніторингу ІС НАН України розуміємо, що в розрізі типології цінностей ініціатора всесвітнього дослідження цінностей (WVS), фундатора у світовій соціології дискусії про глобальний ціннісний зсув Р. Інглгарта, (типологія ціннісної ідентифікації якого використовувалася у даному моніторингу) у ціннісному просторі українців переважають вартості матеріалістичного характеру і молодіжна група в даному випадку – не виняток; стосовно ж «постматеріалістів» то їх частка в структурі опитаного населення не перевищувала 1-2 % (2000 – 2012pp.), що є свідченням домінування «цінностей виживання»).

по-третьє, теоретичні розробки та рефлексії вітчизняних дослідників проблем соціології молоді загалом та молоді пограниччя,- зокрема праці В. Бакірова, К. Іващенко, Н. Костенко, О. Куценко, С. Макеєва, О. Мусієздова, С. Оксамитної, Н. Победи, А. Ручки, Л. Сокурянської, В. Степаненко, В. Тарасенко, О. Філіппової, Н. Черниш, С. Шостак, М. Шульги та інших.

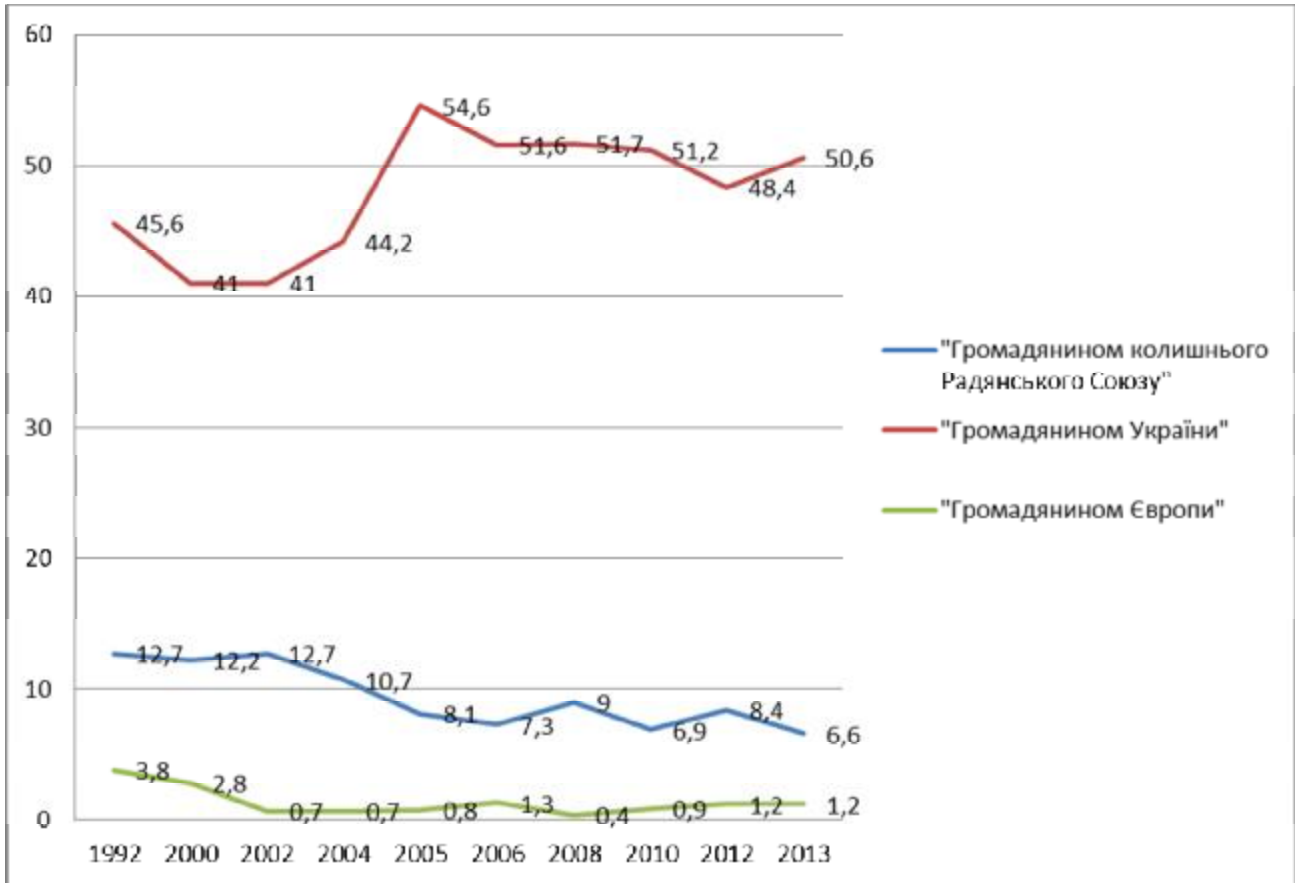
по-четверте, роботи які складають теоретичну основу дослідження, адже праці цих дослідників заклали фундамент інституціалізації соціології молоді; це, зокрема доробок Е. Дюркгейма, Д. Дьюї, У. Уорда, Р. Будона, П. Бурдьє, П. Вебера, Н. Гросса, З. Коллінз, К. Мангейма, Т. Парсонса, Е. Тофлера та інших;

по-п'яте, напрацювання представників суміжних галузей знань, як от філософія, політологія, культурологія і інші (В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Кремінь, в. Скотний, О. Якуба, В. Мельник та інші) в котрих присутнє осмислення проблеми.

Об'єктивні реалії сучасності в Україні значною мірою зумовлені статусом суспільства «культурного розлому», території, де зустрічаються виразно різні, а в окремих моментах, - контраверсійні та взаємовиключаючі, з погляду соціокультурних домінант, цивілізаційні системи та геополітичні орієнтації населення (*Діаграми 1, 2, 3*).

Також, не варто забувати про те, що в соціокультурну матрицю сучасного українського суспільства дуже стійко вбудовані конструкти радянської свідомості, а статус сучасного українського суспільства як власне пострадянського очевидний, - нажаль. До прикладу, за даними моніторингу ІС НАН України, за роки незалежності в Україні стабільно зберігається частка населення, яка ідентифікує Себе як громадян СРСР, тобто вважає Себе громадянами фактично неіснуючої держави.

**Динаміка відповідей респондентів (у %) на запитання:
« Ким Ви Себе передусім вважаєте?» (1992-2013)¹**

Поряд з тим, за підсумками національного моніторингу 2014 року легко помітити, що населення України доволі послідовне у виборі геополітичного союзника (*Діаграма 4*), адже 44 % громадян вважають що таким союзником є Європейський союз; ще 9,1 % вважають головним союзником США, що в сумі переважає разом взяті Росію та країни СНД.

З метою порівняння чинників міжкультурної комунікації, які формують особливості ціннісних преференцій та соціально-статусних домагань молоді пограниччя Східної та Центральної Європи звернемося до міжнародного порівняльного дослідження цінностей (WWS)², історія якого розпочавшись у 1981 році, триває дотепер охопивши майже 100 країн та приблизно 90 % населення планети. Для онлайн-аналізу обираємо відповіді респондентів хвилі опитувань 2010-2014 років декількох країн (Польща, Росія, Білорусія, Румунія та Україна) віком до 29 років, керуючись критерієм

територіального сусідства. Безумовно в рамках подібної публікації виглядає неможливим здійснити достатньо повний аналіз соціально-статусних домагань та ціннісних преференцій даної демографічної групи на основі емпіричної бази WWS, тож зупинимося на декількох, на наш погляд найбільш промовистих, індикаторах.

Оцінка ступеня демократичності України молодими людьми у віці до 29 років виявилася найнижчою в даній групі країн – 4,49 бала за 10-бальною шкалою (*Діаграма 5*). Повага до індивідуальних прав людини виявилася найкритичнішою в оцінках молоді Румунії, а найбільш оптимістичнішими в цьому питанні виявилися молоді респонденти із Білорусії. (*Діаграма 6*). Однак, якщо зважити на структуру відсоткового розподілу за цим питанням в обраних країнах, то легко помітити, що однозначних висновків варто утриматися. Самооцінка молоддю соціального статусу дозволяє стверджувати, що ймовірно вона визначається найперше суб'єктивними соціально-статусними домаганнями і очікуваннями, а не об'єктивними соціально-економічними показниками. Адже, дане питання засвідчило практично однакові оцінки власного статусу молодими людьми з Польщі та Росії, при тому що молодь з України оцінила власне соціальне становище на 0,39 бала вище ніж аналогічно молодь Польщі (*Діаграма 7*). Найбільш гордими власною національною приналежністю виявилися представники Польщі (59,7%); найменше пишаються своєю національністю молоді люди із Білорусії (*Діаграма 8*).

Територія розташування України передбачає її статус як суспільства перетину в рамках єдиного соціального середовища цивілізаційних матриць східної і західної культури, що особливо виразно простежується в ціннісних преференціях та соціально-статусних домаганнях молоді, соціалізація якої відбувалася в умовах культурного пограниччя із Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Молдовою, Росією і Білоруссю. Ціннісні пріоритети даної демографічної групи в Україні засвідчують синхронну соціально-часову тривалість в масовій свідомості цієї групи як пострадянського культурного вектора так і виразно європейського, при тому, що маркери цієї виразності іноді суперечать територіальній логіці розташування спільнот.

Сучасне українське суспільство опинилося в ситуації паралельного функціонування уламків різних соціальних систем (іноді взаємовиключаючих за

змістом та суттю) та поряд з тим, не слід забувати про те, що цивілізаційно українське суспільство являє собою пограниччя, «територію культурного розлому» між Сходом і Заходом. Власне, то один із найстаріших цивілізаційних поділів в Європі, і марно сподіватися, що зусиллями одного суспільства може бути вирішена суперечність тривалістю в кілька десятиків століть. Осмислення подібного феномену саме на основі вивчення практик міжкультурної комунікації молоді пограниччя є науково перспективним завданням сучасного українського суспільствознавства, адже подібні дослідження дозволять виробити практичні рекомендації стосовно попередження та подолання соціальних конфліктів; сприятимуть поглибленню та налагодженню міжкультурної комунікації та соціальному обміну.

Dr. Olga Maksymovych

Chief of Ivano-Frankivsk regional Department of Sociological association of Ukraine,
Cand. Sc., Associate Prof. Director of Education and Research Center for Sociological
Research of Carpathian region of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

57, Shevchenka St., r. 503 Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76025

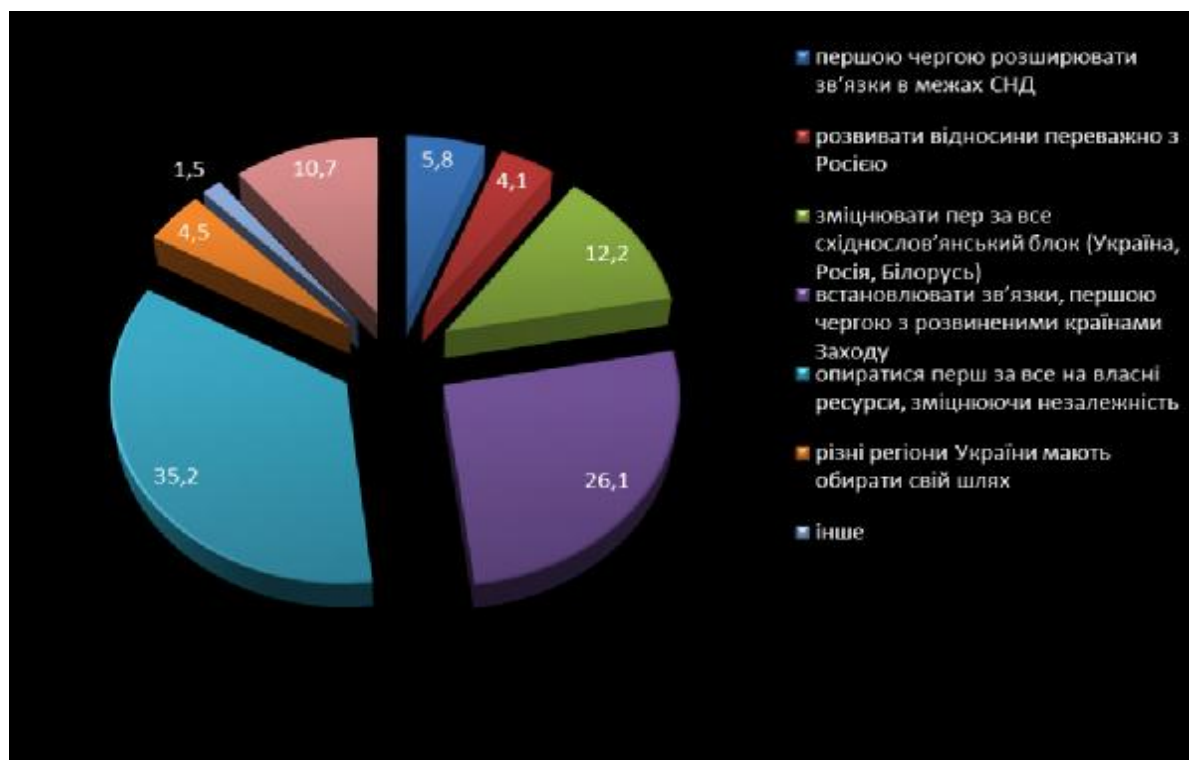
e-mail: olgamaksymovych@gmail.com

The phenomenon of intercultural communication as a factor of formation of value preferences and social status demands of the youth of Eastern and Central Europe” was analyzed both on theoretical and empirical analysis levels.

Key words: civil society, social cultural realias, social system, social structure.

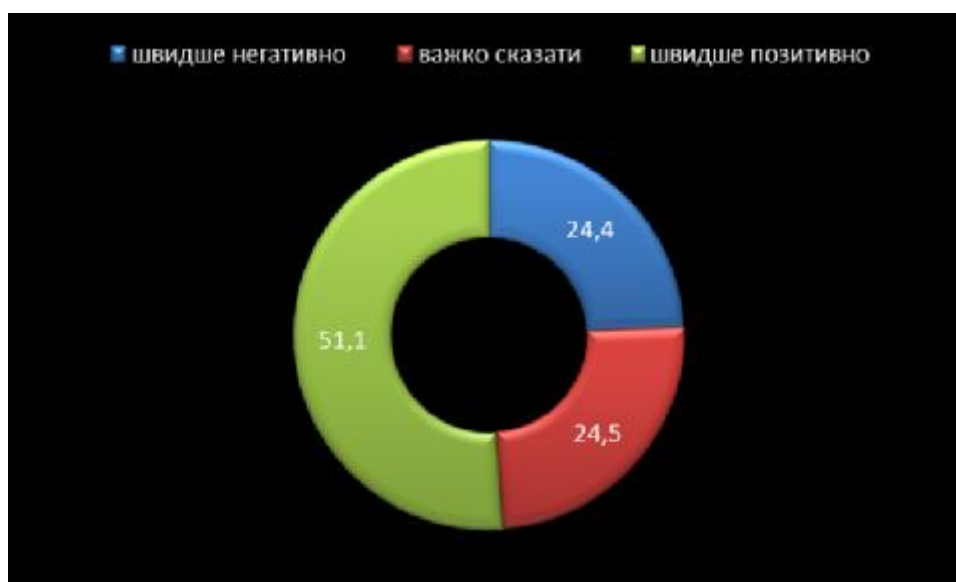
Діаграма 1.

«Якому шляху розвитку України Ви віддасте перевагу» (n=1795; %) ?³

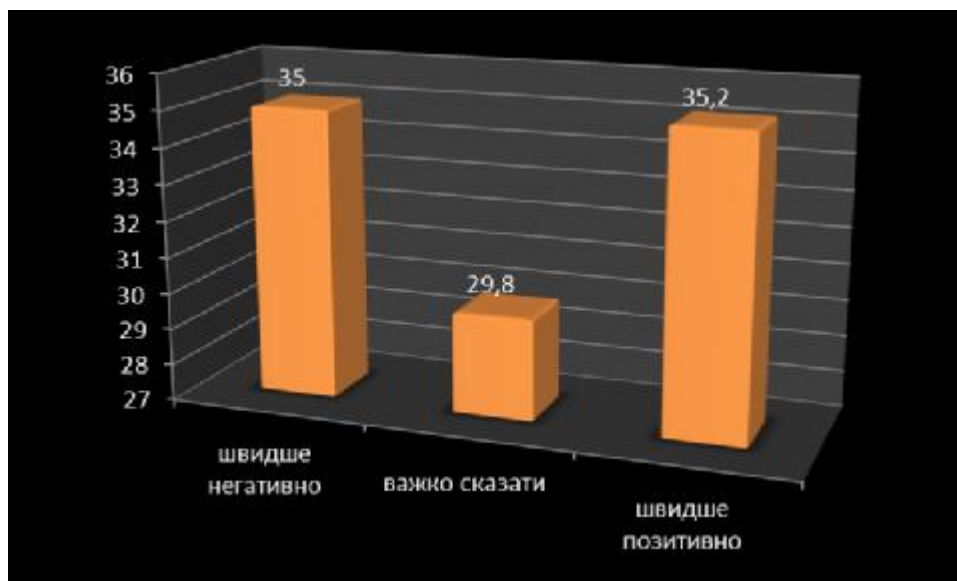
Діаграма 2.

«Як Ви ставитеся до вступу України до Європейського Союзу» (n=1794; %) ?⁴

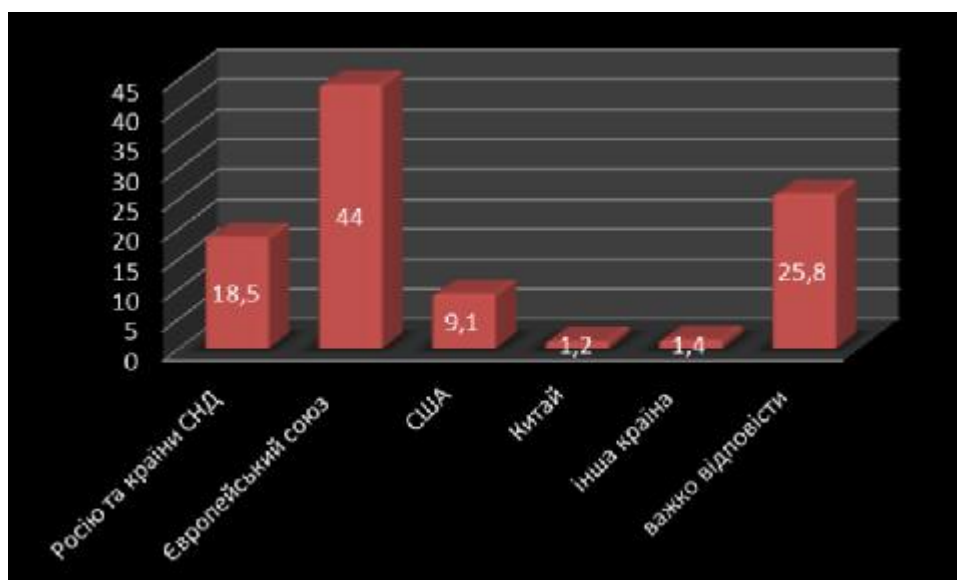

3
4

Діаграма 3.
«Як Ви ставитеся до вступу України в НАТО» (n=1789; %)?⁵

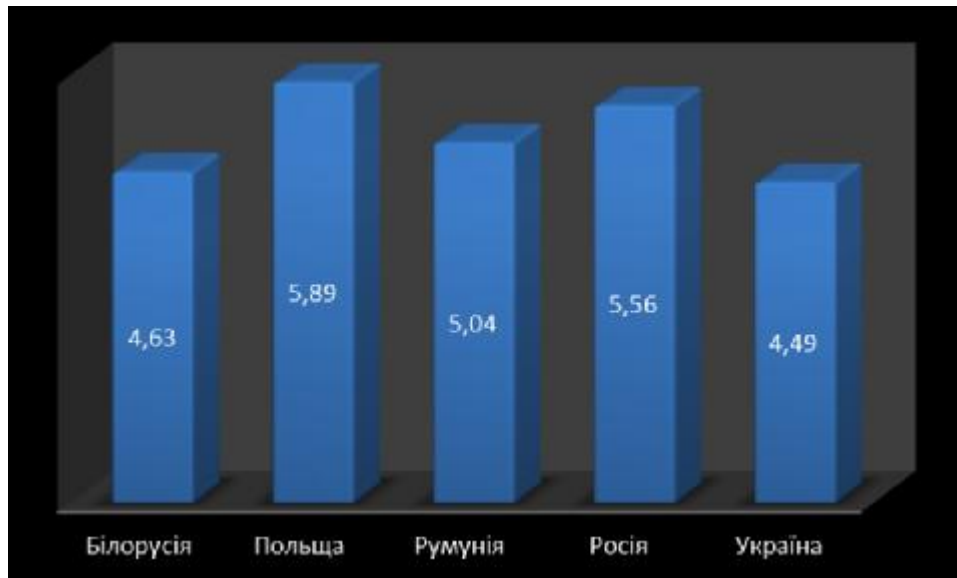
Діаграма 4.
«Кого Ви бачите головним союзником України у найближчі п'ять років»? ((n=1798; %)»⁶

5
6

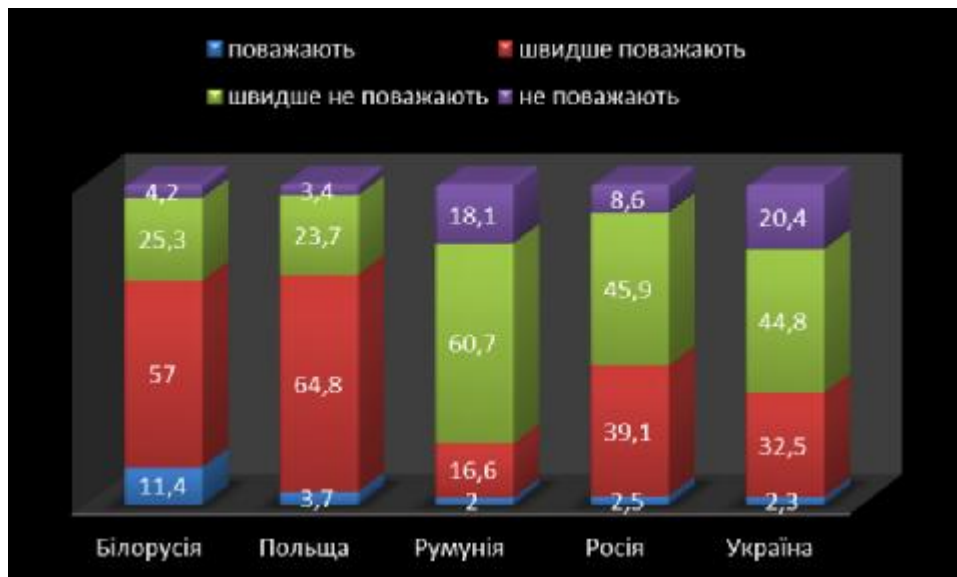
Діаграма 5.

«Настільки демократичною є Ваша країна станом на сьогодні (від 1 до 10, де 1- цілком недемократична; 10 – цілком демократична країна)» ?⁷

Діаграма 6.

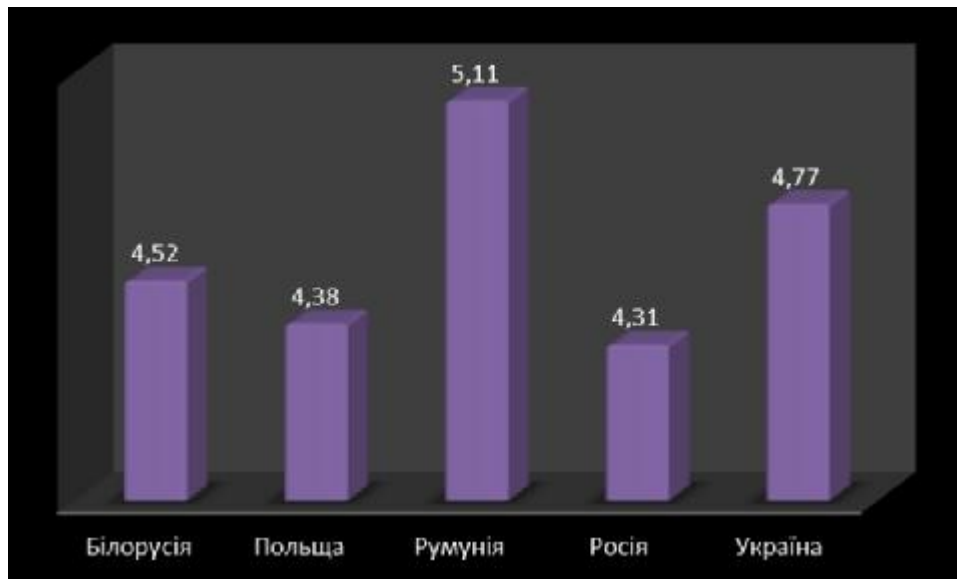
«Якою мірою поважають індивідуальні права людини у цій країні (у%)» ?⁸

7
8

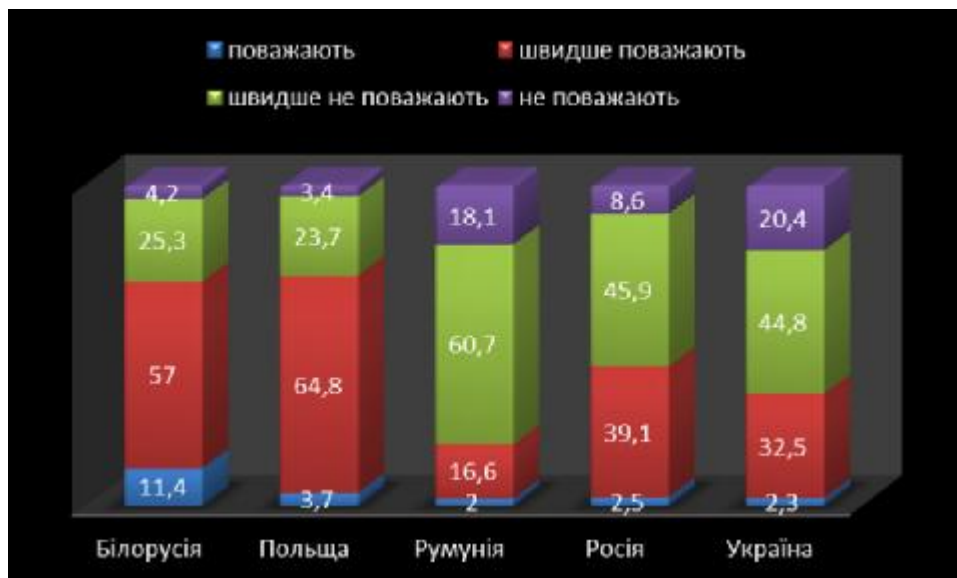
Діаграма 7.

Соціальний статус молоді: (від 1 до 10, де 1 – дуже низький статус у суспільстві; 10 – дуже високий)⁹

Діаграма 8.

«Якою мірою Ви пишаєтеся Своєю національною приналежністю (у%)»?¹⁰

Тетяна Качак,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
філології та методики початкової освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
tetiana.kachak@gmail.com

Сучасна література для дітей та юнацтва і її роль у формуванні національної пам'яті

У статті проаналізовано адресовані дітям та юнацтву художні твори Володимира Рутківського, Зірки Мензатюк, Олени Захарченко та інших українських письменників, у яких порушено проблеми української історії, описано періоди тоталітарного режиму Радянського Союзу і становлення Незалежної України у 90-х роках ХХ століття. Доступна мова творів, динамічний сюжет, яскраві образи дітей-персонажів, наративні позиції авторів допомагають юним читачам осягнути та оцінити історичні факти і події, які мали особливий вплив на самоідентифікацію нації, процеси її державотворення. Переживання і позиції героя-ровесника забезпечують новий емоційний досвід читача. Такі твори відіграють важливу роль у національному вихованні дітей та молоді, формують їх національну свідомість, пам'ять і патріотичні цінності.

Ключові слова: література для дітей та юнацтва, проблеми історії, національна пам'ять

Tetiana Kachak. Modern literature for children and youth and its role in the formation of national memory

The article offers the analysis of fiction addressed to children and youth by Volodymyr Rutkivsky, Zirka Menzatyuk, Olena Zakharchenko and other Ukrainian writers who have raised the problem of Ukrainian history, described the period of the totalitarian regime of the Soviet Union and the formation of independent Ukraine in the 90-ies. Clear and

understandable language of works, dynamic plot, vivid images of children's characters, narrative position of authors help young readers comprehend and appreciate the historical facts and events that had a particular impact on the nation's identity, the processes of nation formation. The feelings and attitude of the hero of the same age provide a new emotional experience to the reader. Such works play an important role in national education of children and young people shape their national identity, memory and patriotic values.

Key words: literature for children and youth, the problems of history, national memory

Національна пам'ять – важлива складова національної свідомості та самоідентифікації населення країни, без якої неможливе формування української нації, а процеси становлення і розвитку незалежної держави перебувають під загрозою. Формування національної пам'яті починається з дитинства. Валиву роль відіграє середовище, в якому зростає і виховується дитина, традиції, звичаї і національно зорієнтована позиція родини, учителів, друзів. Ефективний засіб формування національної пам'яті – адресовані дітям та юнацтву художні тексти, в яких йдеться про знакові події минулого, висвітлюються історичні факти, що замовчувались. Особливої актуальності набувають сучасні реалістичні тексти про радянський період в історії України, злочини тоталітарного режиму проти українців-патріотів, нав'язування комуністичних ідеологій і перекручення історії. Їх об'єднує концепт дитинства, образ дитини не тільки як свідка тих подій, а й оповідача, через призму сприйняття і переживань якого висвітлюються історичні події. На часі – аналіз, окреслення функціональних можливостей цих текстів у контексті впливу на юних реципієнтів та формування їх національної свідомості, позиції, ціннісних орієнтацій і патріотичних почуттів.

Мета розвідки – проаналізувати особливості висвітлення подій української історії у сучасній літературі для дітей та юнацтва, заакцентувати на авторських інтерпретаціях періоду радянського тоталітарного режиму, часу змін і здобуття незалежності України як важливого аспекту формування національної пам'яті юного покоління.

Об'єктом вивчення стали адресовані дітям та юнацтву реалістичні повісті та історичні романи сучасних українських письменників Володимира Рутківського («Сині Води», «Потерчата» і «Сторожова застава»), Зірки Мензатюк («Як я руйнувала імперію»), Олени Захарченко (Хутір»).

Окремі тексти у літературно-критичній площині, побіжно торкаючись питань їх впливу на формування національних поглядів читача, розглядали Наталія Марченко, Людмила Таран, Ганна Улюра. Зважаючи на те, що вийшли друком нещодавно, названі твори не були об'єктом ґрунтовного наукового вивчення. Спробуємо їх розглянути не тільки у літературознавчому аспекті, а й у світлі теоретичних розвідок О. Волянюк, В. Солдатенка, Л. Буряк, О. Любовець, Д. Веденєєва, І. Симоненка, присвячених вивченню національної та історичної пам'яті як наукової проблеми.

Знакові тенденції розвитку сучасної української літератури для дітей та юнацтва – розширення кола тем і проблем, запропонованих юним читачам; багата жанрова палітра; виразна приналежність до національної культури, ментальності, традицій, історії, що проявляється у авторських інтерпретаціях зображеного, типових героях та їх світоглядних характеристиках, мові, поведінці тощо. Українська література для дітей та юнацтва відкриває дитині світ, а разом з тим стає одним із засобів формування національної самосвідомості, самоідентифікації. Особливу роль у цьому процесі відіграють художні тексти на історичну тематику, з елементами розповіді про минуле України, міркуваннями про складні і вирішальні періоди її державотворення.

Національна пам'ять «своєрідний феномен суспільної свідомості, селективно збережена нацією сукупність знань, уявлень та ціннісних оцінок тих подій минулого, які справили вирішальний вплив на її становлення, самоідентифікацію, державотворчі та цивілізаційні досягнення, та консенсусно сприймаються у суспільстві як найбільш значущі для його самозбереження, консолідованого існування та конструктивного розвитку у майбутньому» [10, с. 15-16].

Художні твори трьох типів дають уявлення юним читачам про події, постаті, місця, які є духовними та соціокультурними складовими національної пам'яті: історична проза, автобіографічні тексти і реалістична проза, тлом розповіді якої виступає певна

історична доба з характерними для неї ознаками суспільного життя, ідеологічними принципами, ставленням до національного.

Сучасна історична проза для дітей та юнацтва розвивається завдяки творчості Володимира Рутківського, Марії Морозенко, Олександра Гавроша, Косятнина Матвієнка, які сповідуючи антиколоніальні принципи, переосмислюють минуле України, порушують теми національного спрямування (духовного відродження нації, традицій, релігії та звичаїв народу, національної ідентичності), правдиво висвітлюють історичні події (в першу чергу ті, що замовчувались, перекручувались, трактувались з ідеологічних позицій тощо); змальовують, реабілітують та ідеалізують національних героїв, знімають ідеологічні ярлики з реальних історичних персонажів.

Дилогія В. Рутківського «Сині води» (2011) та тетралогія «Джури козака Швайки» (2007 – 2015), «Сторожова застава» (2012) – побудовані на пригодницькому сюжеті захопливі історичні твори, які залишають глибокий слід у душі дитини-читача.

У дилогії «Сині води» автор подає бачення битви, що відбулась на річці Сині води (тепер Синюха – притока Південного Бугу) між литовсько-руським військом князя Ольгерда та ордами монголо-татар. У цій битві брав участь і волинський князь Дмитро Боброк з бродниками. Висвітлюючи події 1361-1362 рр., В. Рутківський змальовує картини життя Давньої Русі, переговори між князями, устрій ординців. Кульмінаційний епізод «Синіх вод» – зображення батальних сцен: стратегії і тактики підготовки та ведення бою як Ольгердом, так і братами Ногаєвичами – захоплює масштабністю і панорамністю.

На тлі захопливої розповіді про історичні події та пригоди головних героїв, постають образи князів Дмитра Боброка-Волинського, Ольгерда, Кейстута, Коріята, Любарта; братів Ногаєвичів; темника Мамає; козака-вивідника, характерника Швайки, воронівського старости Коцюби – типові образи керманічів здатних повести за собою народ, вплинути на хід історії. Їх психологічні портрети, характери та життєві принципи автор висвітлює, вдаючись до внутрішнього монологу, «потоків думок», розкриття вчинків у найрізноманітніших ситуаціях.

За долю рідного краю вболівають і допомагають у боротьбі Сашко (помічник Боброка) і Тимко (провідник сліпого бандуриста Івана). Їхні долі, розповідь про пережитий досвід їх родин – одна із сюжетних ліній.

Володимир Рутківський, зацікавившись фактом перемоги під Синіми Водами, написав роман-дилогію, оскільки вважає, що «битва під Синіми Водами має стати окремішньою в усій історії незалежної України. Адже це була перша в історії поневолених народів велика битва з татаро-монголами, яка закінчилася перемогою наших пращурів-українців, які разом з Ольгердом розгромили татарську орду на Синіх Водах» [9]. Наталія Марченко, відзначаючи «концептуальний щодо введення до художнього простору України нових фактів і бачення історії роман “Сині Води”», акцентує на його призначенні «вилікувати українців від схильності до героїзації смерті» [5, с. 297].

Висвітлені В. Рутківським події справляють неабиякий вплив на читача. Автор не просто актуалізував історичну тематику у літературі для дітей, а й показав, що українська історія має не тільки поразки, а й перемоги гідні наслідування; героїв, якими варто захоплюватися та з яких варто брати приклад; зразки національної єдності у боротьбі за рідну землю та незалежність, які мають надихати нащадків та примножувати їх духовний досвід, будити національну свідомість та виховувати патріотами. Іван Анрусяк зауважує у романах В. Рутківського «свідому національну самоідентифікацію і не «барабанний», а живий, природний патріотизм», що «неодмінно йде рука-об-руку з глибокою, щирою і природною приязню й повагою до іншої нації, зокрема й «ворожої» [1].

Історичні події часів зародження козацтва В. Рутківський змальовує у тетралогії «Джури Козака Швайки». Волхв Санько, Грицик і Демко Дурна Сила – діти-герої, які сумлінно і гідно виконують завдання козака Швайки, безстрашно протистоять ворогам української землі – зразковий приклад для наслідування.

Н. Марченко підкреслює, що «історія В. Рутківського живе та твориться у межах дитячого світовідчуття: герої постають такими, якими їх сприймає позбавлена дорослого досвіду дитина» [5, с. 337]. Та найважливішою, на думку дослідниці, у «Джурах» є «безпомилково обрана авторська позиція: у тексті, як і в історичних

документах і тогочасній народній творчості є гнів, є біль, є гумор, але немає ненависті» [5, с. 336].

Пригодницький характер розповіді, історичні екскурси, поєднання минулого і сучасного притаманні повісті «Сторожова застава». Головний герой її – п'ятикласник Вітько Бубненко, який потрапляє у 1097 рік, часи Іллі Муровця, Олешка Поповича та Добрині. Разом з ними він знайомиться із давніми жителями села, своїми предками, захищає рідну землю від ворожих нападів.

«Сторожова застава» – етапна, переломна повість у творчості Володимира Рутківського, в якій він задекларував своє розуміння минулого як дієвого чинника сучасності, як школи життя. За його розумінням, зустріч сучасного з минулим змінює не минуле, а сучасне і відкриває дорогу в інше майбутнє (Наталія Марченко).

Національна пам'ять – це знання й пошанування національних героїв. Такими були козаки. З покоління у покоління передавались пісні, легенди й розповіді про них. Марія Морозенко на основі фольклорних та історичних джерел написала історичні повісті для дітей «Іван Сірко – великий характерник» (2011), «Іван Сірко – славетний кошовий» (2013). Повісті цікаві психологічними портретами, морально-етичними акцентами, суспільно-історичною проблематикою, історичними візіями, демонстрацією зв'язку людини із національними традиціями, природою, землею, магічними знаннями предків; висвітленням життя українців в інші історичні епохи.

«Іван Сірко – славетний кошовий» – продовження історії змужніння та духовного зростання великого характерника Івана Сірка, якому судилося «дорости чину славетного козацького отамана та здобути на віки вічні усенародну шану і любов». У повісті емоційно охарактеризовано його роль для козацтва, України і те, як ставилися до нього у ворожій Османській імперії: «Попереду лежала не покраяна ними (чужовірами) велика і багата на дари Україна, де можна було захопити найбагатший ясир. Коли б тільки... Коли б тільки не козаки. І отой непоборний усюдисущий Іван Сірко, який невсипущо захищав українські землі. Він був скрізь – у степах, на шляхах, біля Дніпра та обабіч Чорноморських розливів, по всіх усюдах і просторах. Влітку – на порогах, взимку – на пограниччі» [6, с. 198].

Історичні постаті у суспільстві можуть трактуватися з різних ідеологічних позицій, однак часто авторська оцінка для читач є найавторитетнішою, а художні твори – стимулом для подальшого вивчення історичного минулого свого народу.

Проблемним і неоднозначним у сучасному суспільстві є ставлення до подій Другої світової війни, дій радянської армії і влади. У сучасній літературі для дітей і юнацтва цей історичний період через призму дитячого світобачення висвітлюють у автобіографічних творах Володимир Рутківський («Потерчата») та Богдан Радиш-Маринюк («Той, що хмари молотить»).

В. Рутківський у «Потерчатах» не акцентував на героїзмі, а показав психологію малого хлопчика; не описував пафосної перемоги радянської армії, а висвітлив долю однієї родини у часи воєнного лихоліття; не слідував ідеологічним приписам у зображенні дій радянської влади, а викрив її справжню суть колонізатора та окупанта. І це чи не перший художній досвід такого трактування історичних подій у традиції літератури для дітей та юнацтва. Вплив цього тексту на формування національної пам'яті дітей-читачів посилюється завдяки образу Володика – головного героя твору і оповідача. Він належить до покоління дітей війни. Їм судилося «втрачене дитинство». Повноту і вичерпність художньої реалізації моделі втраченого дитинства (і водночас авторського дитинства) забезпечують жанрова форма, трагічно-драматичний пафос, сконденсовані художній час і простір, сповідальний наратив, реалістичний метод письма із вкрапленням постмодерних практик (фрагментарності, потоку свідомості, елементів колажу снів і марень). Не випадково хронотоп твору позначений чіткими рамками – дитячі роки Володика під час війни, час і простір означені як «між життям і смертю», «між небом і землею».

Глибокий психологізм образу головного героя Володка розкривається завдяки таким епізодам, в яких дитяча щирість і безпосередність ставлення до себе і до того, що діється навколо, просто вражає. Він вміє співчувати і любити, його мучать докори сумління за найменшу шкоду, яку завжди гіперболізує до глобальних масштабів. Страх перед багнетом поліцейського, перед смертю був настільки сильним, що через нього хлопчик на деякий час втратив мову. Але навіть у своєму віці він намагається дати оцінку діям німців і представникам радянської влади, задумується, хто ж кращий.

Запитує про це діда. Письменник тільки штрихами висвітлює позицію українських селян, натякає на неоднозначне ставлення як до окупантів, так і до влади та тих, що відстоювали національні інтереси. Такий прийомом нашоує дорослого читача на роздуми і формулювання власних оціночних суджень щодо поведінки дійових осіб, що є типовими представниками тогочасного суспільства. Дитина ж осмислюватиме жахіття Другої світової війни, читаючи книги, які здатні «показувати зсередини та викривати тоталітаризм через дитяче сприйняття. Такий досвід дитячого читання має усвідомлюватися в нашому суспільстві як необхідний превентивний метод» [2], – пише Валентина Вздутьська.

Контраст розгортання теми особливо відчутний у порівнянні текстів про війну, написаних у радянській та пострадянській періоди, адресованих дорослому та юному читачеві. Так, у повісті В. Рутківського домінує ракурс дитячого погляду на світ, що виразно помітно у порівнянні з творами для дорослих, де йдеться про воєнні бої, прославляється героїзм солдатів, а між іншим натуралістично змальовано воєнні жахіття, смерть, агресію. Спробу порівняння творів на тему «діти і війна» заходимо у міркуваннях О. Гавроша: «Тільки якщо «Климко» розповідає про невмолимий трагізм війни, то в «Потерчатах», попри весь воєнний драматизм, Рутківському вдалося знайти свою особливу інтонацію – світлого суму, а почасти навіть гумору. Адже війна війною, а дитинство бере своє. Діти все-одно граються, навіть якщо поруч хтось іде в атаку» [3]. Наталя Марченко зауважує, що «його (В.Рутківського) «війна» виявилася трагікомічною, значно абсурднішою і трагічнішою водночас, ніж у старших на кілька років чи десятиліть товаришів, а повість, що визрівала в творчій уяві письменника упродовж років [...], привнесла у традицію мистецького осягнення феномену дитинства новітні художні й етично-філософські домінанти» [5].

«Потерчата» – це роздуми дорослого письменника про себе і той час, про людство, частинкою якого є він сам, про світовий устрій і глобальні проблеми самознищення. Це відверта розмова про справжнє обличчя Другої світової війни для української родини та дитини. Книга В. Рутківського є прикладом того, «як можна вдало, без спрощення та водночас доступно й не травматично для дітей писати про складні та філософські

питання, як-то природа зла, ідеологія, тоталітарні системи, війна, смерть, ворожість, страх, несвідоме, віра, сенс життя тощо» [2], – зазначає Валентина Вздутьська.

Богдан Радиш-Маринюк теж належить до покоління «дітей війни». Про своє «обпалене війною» дитинство письменник розповідає в новелах автобіографічної повісті **«Той, що хмари молотить»** (2012). У ній розповідь про обкрадене дитинство, жахіття війни, голод, непосильну повоєнну працю, безправне й убоге життя. Такі твори – новий емоційний досвід для читача, який стає основою їх національної позиції та переконань. Війна як ключовий концепт у національній пам'яті – це не тільки спогад, це сьогодення для українців. І проблема втраченого дитинства зараз стоїть надто гостро через розв'язану російськими окупантами війну на Сході України.

Особливої актуальності набувають **реалістичні твори**, в яких діти-герої переживають і вирішують типові проблеми стосунків з ровесниками і батьками, дорослішають і намагаються самоствердитися, а **тлом розповіді постає певний історичний час**. Важливою подією у житті української нації став крах Радянського Союзу та здобуття Україною незалежності. Про це йдеться у повістях Зірки Мензатюк **«Як я руйнувала імперію»** та Олени Захарченко **«Хутір»**.

Повість **«Як я руйнувала імперію»** (2014) **Зірки Мензатюк** є першою в українській літературі для підлітків про те, як жили радянські люди, чого боялися і чого прагнули в останні роки радянської імперії. Головні герої – підлітки Ярина, від імені якої розгортається розповідь, її друзі з буковинського села – Півонія, Ігрек, Микола, тітка Оріся, батько і мати, бабуся і дідусь, який був репресований за національну ідею. Ярина живе з батьками в Києві, на канікули їздить до бабусі на Буковину. Разом з іншими підлітками стає свідком змін у державі, переживає їх.

Уперше Ярина пізнає суспільні настрої національного відродження, потрапивши з батьками в Литву, де спостерігала за мітингом на підтримку права литовців говорити рідною мовою. Яринині батьки боялися виявляти свою позицію, щоб не бути заарештованими, хоч і мріяли про відродження української мови, можливості вільно думати і висловлювати свої думки.

У повісті розповідається про зародження Народного Руху, участь молодих людей у протестах проти закриття церков, у боротьбі за національні інтереси. Діти теж стають

учасниками цих подій, коли запалюють свічку біля місця, де загинув воїн УПА, допомагають виготовляти українську символіку і беруть участь у зібранні рухівців, протистоять служителю радянської системи Пану Запотіцькому та сім'ї директора школи.

Зірка Мензатюк зауважила, що неоднозначні та упереджені оцінки рецензентів повісті свідчать, «наскільки важливе художнє осмислення радянської епохи, особливостей совкового світогляду, від якого ми – чого гріха таїти – досі потерпаємо» [11]. Авторка вважає, що «тоталітарна система – непроста тема для підліткового читання», але порушуючи її у творах для дітей та юнацтва можна змінити «совкову свідомість».

Пережитий українцями терор тоталітарної системи зображує і **Олена Захарченко** у повісті «Хутір». Головна героїня Христя стає свідком звільнення з роботи за націоналізм її батька, страху перед системою її дідуся, а відтак перевороту у Радянському Союзі і очікування омріяної незалежності України її родиною, повстанців з криївки у лісі. Авторка штрихами змальовує епізоди національної боротьби за незалежність, але ці події потрактовані однозначно: вона захоплюється відчайдушністю зв'язкової Злати, стійкістю українських повстанців, силою духу Христині бабусі і батька, відданістю та відповідальністю Христі й Миколки.

Зображені події мають стати уроком для майбутніх поколінь українців і спонукати до свідомої національної позиції, відстоювання незалежності і протистояння окупантам. Звичайно, реакція читачів не може бути однаковою, що пояснюється «моделлю регіональної пам'яті», соціокультурними, культурно-освітніми, географічними та іншими чинниками. О. Любовець стверджує: «рівень національної самосвідомості населення Західної України та західноєвропейський вектор соціокультурної орієнтації зумовлює сприйняття ним історичних подій та державних постатей у контексті українського національного інтересу. Відповідно, їхня оцінка відбувається з позиції того, як ці події вплинули на боротьбу українського народу за свободу й незалежність і яку роль у цьому відіграли конкретні особи та діячі. Тому у пам'яті більшості мешканців регіону період радянської історії залишився як окупаційний період, коли знищувалися права та свободи українців, проводилися репресії та незаконні депортації

населення, заборонялася діяльність політичних партій і громадських організацій, переслідувалася українська інтелігенція та греко-католицька церква, яка протягом останніх двісті років сприймалася як національна. Значна частина населення регіону не бачить нічого позитивного у радянському устрої, заперечуючи певні економічні та соціальні успіхи. Майбутнє України бачиться лише як складова частина Європейського Союзу.

Навпаки, населення Сходу та Півдня України відрізняється культурною біполярністю, східноєвропейською соціокультурною орієнтацією та прагненням тісних зв'язків із Росією, а не з Європою. У колективній пам'яті більшості мешканців історичне минуле і регіону, і країни загалом сприймається не як окремий повноцінний і самодостатній процес, а як невід'ємна частина загальноросійської та радянської історії» [4].

Важливу роль у формуванні національної свідомості та національної пам'яті юного покоління відіграє вчасно отримана достовірна інформація, правильно розставлені в ній акценти. Слушно зауважила Зірка Мензатюк: «Тепер, коли Україну закрутило в вирі трагічних подій, дітям особливо потрібні книжки, що розкриватимуть цінність демократії, допомагатимуть їм формуватися відповідно до суспільних змін, в які вступає держава» [7]. Художня книжка – один із ефективних засобів пізнання духовних і соціокультурних складових національної пам'яті, які спонукають дитину до роздумів, осмислення, пошуків істини, самовизначення і національної самоідентифікації (яка проявляється у мові, поведінці, життєвих принципах, морально-етичній позиції тощо).

Образ сучасного підлітка, який розмірковує над своїм ставленням і причетністю до національної історії, змальовує у повісті **«Вітроломи»** (2015) **Степан Процюк**. «Максим недавно вперше дізнався про подвиг українських гімназистів під Крутами. Так, вони всі загинули. Так, цих смертей можна було уникнути. Так, українці незрідка замінюють увагу до живих пошаною до мертвих.... <...> Але... дивно це якось... відколи він прочитав про бій під Крутами.. а потім ще вчитель історії розповів більше... лицарі... тоді над Крутами оселилося пекло, але наші хлопці не воювали в білих рукавичках... Той називався Василь (може він мав великі вуха?), інший – Микола (щойно полюбив дівчину, навіть ще не встиг її поцілувати жодного разу), а сьомий із

загиблих – теж Максим <...>... Вони ж були такі, як ти, Максиме... мертві залишаються молодими... не треба помирати за батьківщину, треба для батьківщини жити.... Після цього знання тобі хтось подарував трохи більше сонечка у душу... ти нікому про це не кажеш, соромишся... <...> Тим паче у твоєму місті, дарма, що воно майже в центрі України, українською говорить небагато людей. Ті хлопці гинули за свою батьківщину, а ти заради неї не можеш бодай говорити рідною мовою всюди, а не лише на деяких уроках?! І Василь, і Максим дивляться на тебе звідти... із небесної брами... окутані лицарськими німбами... твої ровесники-герої... вони теж любили дівчат... і холодну воду після якоїсь сильної руханки...» [8, с. 25-26]. Наведений фрагмент – приклад того, як література й історія можуть вплинути на особистість й виправити наслідки спотвореної колективної пам'яті українського народу.

Отже, адресовані дітям та юнацтву художні твори, у яких порушуються теми національної історії, завдяки доступній мові, динамічному сюжету, яскравим образам дітей-персонажів, допомагають їм осягнути та оцінити історичні факти і події, які мали особливий вплив на самоідентифікацію нації, процеси державотворення. Переживання і позиції героя-дитини забезпечують новий емоційний досвід юним читачам. Розглянуті твори В. Рутківського, М. Морозенко, З. Мензатюк та інших сучасних письменників відіграють важливу роль у національному вихованні дітей та молоді, формують їх національну свідомість, пам'ять і патріотичні цінності.

Література

1. Андрусяк І. «Хлопчача» насолода» [Електронний ресурс] / Іван Андрусяк. – Режим доступу до статті: <http://litakcent.com/2011/10/10/hlopchacha-nasoloda/>
2. Вздутьська В. Сучасні стратегії прочитання «Потерчат» В.Рутківського [Електронний ресурс] / Валентина Вздутьська. – Режим доступу до статті: <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/103#3>
3. Гаврош О. Характерник літературного степу [Електронний ресурс] / Олександр Гаврош. – Режим доступу до статті: <http://litakcent.com/2011/02/02/harakternyk-literaturnoho-stepu/>

4. Любовець О. М. Національна пам'ять в Україні: регіональний аспект [Електронний ресурс] / О. М. Любовець. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/histori/107/19999-nacionalna-pam-yat-v-ukra%D1%97ni-regionalnij-aspekt.html1->

5. [Марченко Н. Володимир Рутківський: тексти долі: Біографічний нарис / Н. Марченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – 432 с.](#)

6. Морозенко М. Іван Сірко, славетний кошовий /Марія Морозенко. – Львів: Видавництво Старого Лева, 2013. – 268.

7. Письменниця Зірка Мензатюк: діти – люди зайняті [Електронний ресурс] / Зірка Мензатюк; розмовляла Ганна Кундіренко // BBC Україна. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/12/141203_book_2014_menzatyuk_int_hk

8. Процюк С. Вітроломи / Степан Процюк. – К.: Грані-Т., 2015. – 136 с.

9. Рутківський Володимир. «Роман для дорослих, але з душею дитини» [Електронний ресурс] / В. Рутківський; розмовляла Євгенія Ковалевська // BBC Україна. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/mobile/entertainment/2011/12/111215_rutkivskiy_book_award_ek.shtml

10. Солдатенко В. Ф. Проблеми політики національної пам'яті та завдання її наукового забезпечення / В. Ф. Солдатенко // Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць. – Вип. 1. – К. : Стилос, 2011. – С. 7-25.

11. Таран Л. «Совкова свідомість жива – її потрібно змінювати». Зірка Мензатюк – про дискусії довкола своєї останньої книжки [Електронний ресурс]/ Людмила Таран // День. – № 106. – 2015. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/sovкова-svidomist-zhyva-yiyi-potribno-zminyuvaty>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ТА ЦІННОСНИЙ ВИМІРИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНУ

Ігор Тодоров

Директор Центру міжнародної безпеки

та євроатлантичної інтеграції

доктор історичних наук, професор

Ужгородський національний університет

Агресія Росії проти України для багатьох в світі здалася повною несподіванкою, так само як і руйнація нею засадничих принципів міжнародного публічного права. Проте, реваншизм пострадянської Росії почався одразу після розпаду СРСР. Проявлявся він в спробах перетворити СНД на нову «союзну» державу, завадити розширенню НАТО, грати власну роль в конфлікті на Балканах. Втім, безумовно, з приходом до влади В.Путіна російський експансіонізм набув нових вимірів. Почалися спроби реінтеграції хоча б частини пострадянського простору в формі ЄЄП, відвертий територіальний конфлікт біля острова Тузла і Керченської протоки (2003 р.). Програмне значення мала промова Путіна на Мюнхенській безпековій конференції 2007 року. Бухарестській саміт НАТО (2008 р.) фактично видав Росії карт-бланш на пострадянському просторі, хоча і до нього Захід абсолютно індиферентно спостерігав за російською підтримкою самопроголошених Придністровської Молдавської республіки, Абхазії, Південної Осетії, Нагорного Карабаху... Відверта агресія РФ в Грузію в серпні 2008 року також залишалася безкарною.

Питання студіювання сучасного стану міжнародних відносин зв'язку з російською агресією мають неабияке наукове і практичне значення. Наукові розвідки в цій царині поки є доволі нечисельними. Зокрема, можна відилити праці О.Глушкова [1], О.Задорожнього [4], А. Киридон [6], І.Лоссовського [8], О.Палія [10], Ю.Радковця [11], К.Скоркіна [14], Ю.Темірова [16], Ю.Фельтешинського [18], П.Хоменського [19], С.Шергіна [20].

Метою нашої розвідки є розгляд україно-російської війни в контексті міжнародно-правового виміру та ціннісних відмінностей. Досягнення цієї мети

відбувалося шляхом вирішення наступних завдань: з'ясування змісту міжнародно-правової бази зруйнованої Росією 2014 р.; дослідження нездатності провідних інститутів міжнародних безпеки адекватно реагувати на російські агресивні виклики; визначення цінносних відмінностей в якості витоків сучасної війни.

Реалізація визначених мети та завдань здійснювалася на основі використання міжнародних і національних правових актів та матеріалів медій.

Революційні події листопада – грудня 2013 р. та січня – лютого 2014 р. та їхній розвиток протягом наступних місяців ствердили суб'єктність України, надавши можливості для її переміщення з маргінесу європейської політики до епіцентру політики світової. Відсунення від влади авторитарного зрадницького режиму Януковича-Азарова, абсолютним пріоритетом якого постало несумісне з європейським вибором прагнення навечно зберегти себе при владі довело неприродний характер його руху до європейської інтеграції. Активні дії режиму Путіна під час Євромайдану були покликані заблокувати євроінтеграцію України, але не мали результатів. Геополітичні маневри Кремля призвели до протиправних кроків з його боку. Зокрема, окупація Криму, війна в Донбасі дедалі більше руйнують систему міжнародних відносин і міжнародного права. Ці дії Росії спочатку не знайшли адекватної відсічі з боку США, ЄС та НАТО. Захід тривалий час не міг консолідуватися і не спромігся на дійову активізацію своєї політики, обмежившись ритуальними висловлюваннями «глибокого занепокоєння». Це спровокувало чи не найбільшу кризу в міжнародних відносинах, повернувши світ до порядку денного «холодної війни», до мови погроз і санкцій, поставило під питання існування усталеної системи міжнародної безпеки, заснованої на гельсінських принципах. На тлі зростання напруження на Близькому Сході та в інших проблемних регіонах світу російська агресія стає однією з причин руйнування існуючого світового порядку, підриває режим нерозповсюдження ядерної зброї, підвищує ризики нових глобальних конфліктів. Агресивна антизахідна риторика керівництва РФ має на меті консолідацію довкола себе авторитарних режимів та антидемократичних сил у різних регіонах світу, створення власної сфери геополітичного домінування на засадах традицій двополюсного протистояння радянських часів.

В березні 2014 р. були порушені принаймні 9 з 10 основних принципів міжнародного публічного права (зокрема, всі принципи *jus cogens*). Зокрема, принципи суверенної рівності держав, незастосування сили та загрози силою, [непорушності державних кордонів](#), територіальної цілісності (недоторканості) держав, мирного вирішення міжнародних суперечок, невтручання у внутрішні справи, загальної поваги прав людини, сумлінного виконання міжнародних зобов'язань. Більшість цих принципів зафіксовані у численних міжнародних правових актах: Статуті ООН [15] Декларації про принципи міжнародного права 1970 року [2], Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. [15] та інших учасником яких була і є Російська Федерація.

У 1994 році Україна, Росія, США і Велика Британія в Будапешті підписали Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Франція та Китай приєдналися до цього Договору в вигляді публічних заяв). Сторони взяли на себе зобов'язання згідно з принципами Заключного акта НБСЄ поважати незалежність, суверенітет та існуючі кордони України. У пункті 2 меморандуму було вказано: «Російська Федерація, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучені Штати Америки підтверджують їх зобов'язання утримуватися від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності України, і ніяка їхня зброя ніколи не використовуватимуться проти України...»[9]. У разі, якщо Україна стає жертвою агресії, країни-підписанти цього меморандуму зобов'язані вимагати негайних дій Ради Безпеки ООН з метою надання допомоги Україні як державі-учасниці Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Росія дезавуувала Будапештський Меморандум про гарантії безпеки, незалежності, суверенітету та існуючих кордонів у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Росія порушила взяті на себе зобов'язання щодо цього меморандуму.

Порушення Російською Федерацією міжнародних угод, норм і принципів міжнародного права і факт агресії надали Україні право призупинити виконання своїх зобов'язань за будь-якими двосторонніми угодами. Росія фактично дезавуувала Договір про дружбу, співпрацю і партнерство між Російською Федерацією і Україною,

відповідно до якого сторони взяли на себе зобов'язання поважати територіальну цілісність один одного [3]. Між Україною і Росією в 1997 році було укладено [угоду про статус і умови перебування Чорноморського флоту](#) на території нашої країни. В рамках цієї угоди вихід російських військових за межі дислокації був втручанням у внутрішні справи України [17].

Одна країна - член Ради Безпеки ООН - порушує майже всі принципи міжнародного права і їй це абсолютно сходить з рук, тому, що залучити її до відповідальності на підставі того ж міжнародного права, може тільки Рада Безпеки ООН. А вона там має право вето. Проте агресія від того, що країна-агресор скористалася правом вето, не перестає бути агресією. Є чітке визначення в резолюції ООН 1974 року, яка була прийнята з ініціативи СРСР [12]. Все, що Росія робить, потрапляє під визначення агресії, які містяться в цій резолюції. Є об'єктивна картина і є суб'єктивне ставлення Заходу, яке хоча за півтора року змінилося, стало жорсткіше. Втім, кардинального перелому не відбулося і поки він не відбудеться, у нас буде триває те, що триває.

Цивілізаційним вибором українського народу, головним пріоритетом внутрішньої та зовнішньої політики України була і є повномасштабна інтеграція з Європейським Союзом. Тривале співробітництво між Україною та ЄС уже сприяло формуванню комплексних практичних інструментів, послідовне й ефективне використання яких має стати основою сталого економічного зростання та розвитку держави, базою стратегії трансформації усіх суспільних сфер і впровадження європейських стандартів з метою реального підвищення рівня та якості життя населення України. Метою є формування до 2020 р. основних передумов, необхідних для набуття членства в Європейському Союзі. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом уже містить необхідний інструментарій здійснення реформ і наближення до ЄС. З огляду на це пріоритетна увага нині має приділятися створенню належних умов для швидкого й ефективного виконання її положень, формуванню відповідних правових та організаційних механізмів.

На Заході є досить велика частина людей, які наївно продовжують вірити, що Росію можна зробити демократичною. Це була ключова помилка: ще на початку 90-х,

після розвалу СРСР існувала надія, що Росія може бути демократичною і стати частиною цивілізованого світу. Історія останніх 24 років, на прикладі України, Грузії, Молдови, довела, що це абсолютний абсурд. Ці три країни дуже близько підійшли до реалізації своїх європейських устремлінь: підписали угоди про асоціацію та почали їх виконувати. Проте, всі вони мають проблеми щодо власної територіальної цілісності організовані Росією,

Те, що відбувається свідчить про те, що ні на Заході, ні в Україні ніяких реальних прогнозів щодо дій Росії не було. Були фантазії, плани, які не могли бути реалізовані. В результаті не Захід вирішує, що робити і яке рішення винести, а Росія визначає, чого вона хоче і нав'язує це західній стороні. У підсумку, цивілізований світ отримав геополітичного монстра, який становить загрозу для всього людства.

Проте, в умовах розгортання війни в Сирії, хвилі терористичних актів дехто з західних керівників готовий закрити очі на агресивність Росії в обмін на її підтримку в боротьбі з ІДІЛ. Така недалекоглядна позиція нехтує очевидні факти стосовно підтримки РФ міжнародного тероризму. Залишається сподіватися, що Захід здатен диференціювати пропозиції з боку Росії, з боку Путіна про антитерористичної коаліції і розуміння Росії, як агресора, який анексував частину Крим і окупував частина Донецької, Луганської області, створив маріонеткові, фейкові республіки .

Водночас, на Заході поширюється розуміння, що варто співіснувати з Росією, але, на жаль, будь-які спроби втягнути її в демократичні процеси - це політична фата-моргана. Маркіз де Кюстін в 1839 слушно зауважив: «московська вдача - це дикунська вдача, байдужа до святости даного слова, до всякого правдивого почування, до почуття справедливості. Все в ній – тріумфуюча брехня, облуда й обман, брак всякого морального сенсу, відсутність поняття права і обов'язку» [7].

Безумовно, що в Росії завжди існувала прогресивна меншість: від Курбського до Немцова, проте вона завжди була маловпливова, а зараз, взагалі знаходиться в маргінесі. Тому варто ставити питання не тільки про співіснування України та Росії, а й про співіснування усього світу та Росії. З цивілізованої точки зору, таке співіснування повинно бути мирним. Якщо, звичайно, до московського керівництва в черговий раз не прийде хвиля неадекватності, і воно не шантажуватиме світ натисканням відповідних

кнопок. Україна вийшла на передову боротьби з російським імперіалізмом в чистому вигляді, але це і боротьба світів, різних ідеологій та світогляду.

На жаль, протягом понад двох десятиліть не приділялося достатньо уваги російській темі і в Україні. Корумпований бізнес, загальні махінації - це звалось великим «стратегічним партнерством», яке сьогодні виявилось великою стратегічною катастрофою. Питання україно-російських відносин фактично було поза межами компетенції українського МЗС. Ним займалися виключно в Адміністраціях Президентів.

Саме тому варто не забувати про принципові цінносні відмінності Росії і цивілізованого світу. Напад на Україну створив ситуацію, за якої розходження в цінностях між сторонами війни не може більше ігноруватися. Більше того, саме у відмінності цінностей - причини протистояння. Відмінність цінностей виступає відповіддю на питання - за що воює Росія і за що воює Україна. Українці, як і більшість європейців, виступають за індивідуальну свободу на відміну від росіян, які виступають за колективний патерналізм. Індивідуальна свобода це зовсім не вседозволеність, як про це інколи говорять російські пропагандисти. Інноваційність українців проявляється у відмові українців від фундаменталізації православ'я, в віротерпимості до інших релігій, що відповідно заперечується в Росії. Українці виступають проти права сили і проти свавілля, що твориться російською владою. Крим Росією був окупований не по міжнародному праву, не по українському праву і не по російському праву, а по праву сили. По праву сили і за рахунок чистого свавілля Росія ініціювала, профінансувала, забезпечила озброєнням і військовими фахівцями колабораціонізм на Сході України. Україна і весь цивілізований світ виступають за міжнародне право - якщо норми міжнародного права застаріли, необхідно змінювати ці норми, а не порушувати їх. Українці виступають за вільний, позитивний і недержавний солідаризм. Солідарність в Росії досягається шляхом безпрецедентного контролю масової свідомості, офіційної істерії в медіях, шельмування інакомислячих, пошуку та репресій «зрадників». У Росії солідарність також розуміється як спільність в ненависті до Заходу, в агресії до України, в спільному протистоянні західним санкціям. В Україні солідарність носить позитивний характер, це солідарність захисту своєї території від російської агресії,

солідарність підтримки поранених і біженців, солідарність у проведенні реформ. В Україні солідарність має також суспільний характер - це широкий рух громадських активістів, волонтерів та організацій, заснованих на соціальних мережах.

Консолідований (наскільки це можливо!) Захід разом з Україною має домогтися припинення збройної агресії проти України і виведення Росією збройних формувань з території України; відведення збройних сил Росії від кордонів України і припинення загроз; повернення окупованих і анексованих територій; відшкодування України всіх збитків, причиною яких став акт російської агресії; залучення до відповідальності всіх, хто причетний до воєнних злочинів і злочинів проти людяності на території України. Безсумнівно, що такі умови можуть виглядати фантастичним, проте іншого шляху для відновлення справедливого миру важко запропонувати. Бо лише їхнє виконання надасть можливість говорити про відновлення нормальних цивілізованих відносин з Росією. На жаль, у Захода поки цього розуміння до кінця немає і на те є сила-силенна причин - це і російські гроші і наявність «корисних ідіотів», які виходячи з хибно розуміються ліберальних європейських цінностей вимагають, що потрібно почути іншу сторону, показати, що правда десь посередині. Поки ще не прийшло розуміння того, що правда не посередині. Є «імперія зла» яка, володіючи ядерною зброєю, прагне зруйнувати міжнародну систему відносин і встановити щось інше, з власним домінуванням над частиною планети. І це несе загрозу Заходу. Щоб це були не тільки точкові економічні санкції, які зберігаються, а й більш глобально - різноманітна блокада, використання демонстрації сили. Росія ніякої іншої мови, крім мови сили не розуміє. але з точки зору теперішньої ситуації, логіки розвитку подій, чекати, що Росія кардинально змінить свою політику не доводиться, тому ми змушені дотримуватися Мінських угод, щоразу показуючи цим Заходу, що ось які ми, і ось які вони.

Щоб це були не тільки точкові економічні санкції, які зберігаються, а й більш глобально - різноманітна блокада, демонстрація сили. Росія ніякої іншої мови, крім мови сили не розуміє. але з точки зору теперішньої ситуації, логіки розвитку подій, чекати, що Росія кардинально змінить свою політику не доводиться, тому ми змушені дотримуватися Мінських угод, щоразу показуючи цим Заходу, що ось які ми, і ось які вони [13].

Отже, підтримка України цивілізованим світом у війні з Росією дуже важлива. Для цивілізованого світу важлива чіткість і відповідність юридичних характеристик того що відбувається (війна, агресія, анексія, відповідальність агресора, санкції, найманці, колаборанти, іноземні окупаційні війська). Якщо не давати таких кваліфікацій, то інформаційний простір своїми підступними визначеннями забиває агресор («громадянський конфлікт», «громадянська війна», «повстанці», «особливі права регіонів»). В результаті небажання надати чіткі визначення і правові характеристики подіям вже понад рік ситуація ускладнюється як для України, так і її союзників.

INTERNATIONAL LEGAL AND VALUE DIMENSIONS OF RUSSIAN AGGRESSION IN UKRAINE

The article is devoted to the destruction of fundamental principles of international relations. The attack on Ukraine is one of the links in the aggressive policy of the Russian government, which wants to take revenge for the defeat in the "Cold War". Global security institutes, especially the UN and the OSCE have demonstrated their inability to make timely decisions to counter the military aggression. Events around Ukraine also showed the lack of effective response by the European Union. The political and military cooperation with NATO is vital for Ukraine, but the Alliance also failed to act adequately and effectively. Russian puppet terrorist republics "DNR" and "LNR" openly reject the existing international standards. Only the consolidated West together with Ukraine is potentially able to stop the Russian aggression.

Список використаних джерел

1 Глушков О.В. Україна: конфліктогенні фактори в умовах сучасного світового порядку // Актуальні проблеми держави і права . – 2010 . – Вип. 54 . – С. 294-303 ;

2 Декларація про принципи міжнародного права 1970 року. Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_569

3 Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_006

4 Задорожній О. АТО проти терористів проти мирного населення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eramedia.com.ua/article/201225/>;

5 Заключний акт Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_055

6 Киридон А., Троян С. Грузія 2008 – Україна 2014: запаралелення російських стратегем //Зовнішні справи. – 2015. - № 3;

7 Кюстин А. Россия в 1839 году. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://royallib.com/read/kyustin_astolf/rossiya_v_1839_godu.html#0.

8 Лоссовський І.Є. Зовнішньополітична стратегія Путіна як нова докторина обмеженого суверенітету. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/>;

9 Меморандум про гарантії безпеки. Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_158

10 Палій О. Весь світ у шоку від брехні Путіна, а Янукович закінчить, як Іуда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavred.info/politika/291842.html>;

11 Радковець Ю. «Гібридна політика» сучасної Росії як стратегія реалізації її національної геополітики // Бінтел. Журнал геополітичної аналітики. 2015. Спеціальний випуск. - С. 4-11;

12 [Резолюція 3314 \(XXIX\)](#) Генеральної Ассамблеї от 14 декабря 1974 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml

13 Россия никакого другого языка, кроме языка силы, не понимает. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novosti.dn.ua/details/263841>

14 Скоркін К. Міт Новоросії: край реакційних утопій // Часопис «Критика»: Рік XVIII, число 9-10 (203-204);

15 Статут Організації Об'єднаних Націй. Видано Департаментом громадської інформації ООН. б/м, б/р

16 Теміров Ю. Зрозуміти Донбас – зберегти Україну або пастки позаісторичного мислення // Безпекою огляд ЦДАКР «Виклики і Ризики». 2014. - № 10;

17 Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської Федерації на території України
Офіційний портал Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/643_076

18 Фельтешинський Ю., Станчев М. Третя Світова: Битва за Україну. – К.: Наш Формат, 2015. – 408 с.;

19 Хоменський П. Україна є лінією фронту боротьби за свободу в Європі // Зовнішні справи. – 2015. – № 10;

20 Шергін С. Україна, США і ЄС: дипломатичний транзит доби глобалізації // Зовнішні справи. – 2015 - № 2.

Ph.D., senior laboratory Ivano-Frankivsk National Medical University, Assoc. Ivano-Frankivsk branch VMUROL "UKRAINE" -

Zhupnyk Vasil.

The theme for the report:

"The role of historical memory in shaping public opinion on NATO-Ukraine relations."

к. і. н., старший лаборант Івано-Франківського національного медичного університету, доц. Івано-Франківської філії ВМУРОЛ «УКРАЇНА» -

Жупник Василь Васильович.

«Роль історичної пам'яті у формуванні суспільної думки щодо відносин Україна-НАТО».

Історична пам'ять є невід'ємною складовою національної ідентичності. Усвідомлення спільності історичної долі нарівні з мовою і культурними традиціями об'єднує індивідумів, окремі соціальні групи у нації, наділяє її членів почуттям духовної спорідненості. Такі колективні уявлення про минуле є важливим соціокультурним феноменом колективної та індивідуальної самоідентифікації.

Незважаючи на уявну спонтанність та еволюційність процесів формування історичних наративів, у сучасних умовах держава використовуючи засоби відповідної політики та управління виступає впливовим суб'єктом формування національної пам'яті та подальшим формуванням історичної свідомості.

Дана сферу діяльності органів влади у політичному та науковому дискурсі отримала усталену назву „державна політика пам'яті”, яка є сукупністю офіційних репрезентацій історичного минулого, комеморативних стратегій та практик, орієнтованих на формування історичної пам'яті національної спільноти [5, с. 32]. Однак тільки після «Революції Гідності» та в умовах «російської агресії» державна політика в сфері формування «історичної свідомості» набуває ознак націоцентричної та державницької. Відповідно актуальним постає питання визначення концептуальних засад державної політики пам'яті, а саме – цілей, пріоритетів, засобів та методів її впровадження.

Метою даної статті в умовах ситуації, яка склалася в Україні внаслідок російської агресії, розуміння необхідності формування адекватної безпекової стратегії

держави та задекларованого курсу на членство в НАТО є аналіз впливу історичної пам'яті на ставлення українців до колективної безпеки в рамках організації Північно-атлантичного договору.

Аналіз ситуації, яка склалася в сучасній Україні щодо питань, пов'язаних з формуванням історичної пам'яті, свідчить про постійно зростаючу впродовж останніх років цілком логічну заполітизованість цього сегменту суспільного життя. Причина зазначеного процесу лежить у площині не стільки об'єктивних факторів (крах комуністичної ідеології та проголошення державної незалежності викликали закономірну зміну оцінок історичного минулого Українського народу), як суб'єктивних чинників (відмінне трактування минувшини різними політичними силами, включення історичної тематики у контекст політичної боротьби, зовнішньополітичний тиск російської пропаганди) [1, С.245-247]. Дискусії щодо оцінки важливих аспектів історичного минулого України переросли не лише рамки наукових обговорень, а й державні кордони, що виявляється у цілеспрямованій позиції керівництва РФ стосовно державної політики пам'яті в Україні.

Колективні уявлення про минуле набувають ціннісно-сміслового виміру виключно у соціальному контексті й детермінуються „соціальними рамками”. Людські спільноти реконструюють минуле на потребу сьогодення. Зміни соціально-політичного контексту неминуче тягнуть за собою переформатування колективної пам'яті [10, с.145]. Логічно, що таке переформатування відбувається і в розумінні населенням формування нової безпекової політики держави в напрямку руху вступу до НАТО, як колективної безпеки та запоруки функціонування незалежної української держави в сучасних геополітичних умовах.

Однак поворотним пунктом у зміні ставлення українського населення до НАТО стала анексія РФ Криму та військові дії на Донбасі, які остання спланувала та спровокувала. Міф про «братерський народ» та доброго сусіда остаточно було розвіяно.

Державна політика історичної пам'яті в неартикульованому вигляді почала формуватися з моменту розпаду СРСР і постанови незалежної України; носила у цілому національно спрямоване наповнення. Традиційно склалося, що цей сектор державного управління в Україні контролювався за безпосереднього керівництва президентів і тому

залежав від їхніх особистих поглядів [6, с. 63]. З невеликими розбіжностями, історична політика до 2005 р. здійснювалася послідовно, але характеризувалася аморфністю, амбівалентністю, мала кон'юнктурний характер, проводилася у загальному річизі досягнення компромісів заради примирення суспільної думки між послідовниками пострадянського і державницького наративів. Тобто політичні лідери країни намагалися не стільки формувати історичну свідомість громадян, як пристосовувати історичну політику до ситуативних обставин. У кінці 1990-х - на початку 2000-х рр., під час відзначення ювілейних дат, проведення комеморацій, формування календарних святкових днів відбувалося часткове повернення до традицій радянського періоду. Подібна позиція дозволяла певною мірою зберігати громадський спокій, проте переводила спірні проблеми історичної тематики у латентний стан, не розв'язуючи назрілих питань і не пориваючи з радянською традицією. Адже навіть за умов обмеженої демократії, тоталітарні методи формування історичної пам'яті вже не могли працювати.

Новий етап реалізації історичної політики починається у 2005 р. Президент України В. Ющенко утверджується в ролі головного модератора офіційної політики пам'яті. Її інтенсивність, змістовне наповнення і методи роботи зазнають кардинальних змін. Принциповість позиції та рішучість дій у справі формування колективних уявлень про минуле стали однією з причин загострення внутрішньо- і зовнішньополітичної полеміки навколо питань історичної пам'яті. Проте світовий досвід свідчить, що політичні лідери, які висловлюють чітко визначені погляди на контроверсійні та спірні питання минулого, зазнають значної критики з боку опонентів. Однак окремі потуги поширити та утвердити чітке державницьке трактування історії України, потонули у некомпетентності, непослідовності, небажання та корупційних скандалах тодішнього керівництва України.

Напружена ситуація, яка склалася навколо трактувань окремих сюжетів історії України, є не лише результатом боротьби партій різної ідеологічної спрямованості, різних моделей державного будівництва і формування української нації [9, с. 89]. Державна політика пам'яті також характеризується відсутністю цілісності. Відчутними є контрверсії офіційних комеморативних заходів у регіональному вимірі.

Неконсолідованість політики щодо формування колективних уявлень про минуле спостерігається в діяльності різних гілок влади. Якщо низка актів Президента України спрямовується на декомунізацію національної пам'яті, то Верховна Рада України може діяти у протилежному напрямі, ухвалюючи, наприклад, постанову про відзначення 90-річчя створення Комсомолу України. Політичний дискурс характеризувався гострою полемікою і щодо відзначення 300-річчя Полтавської битви, трактування подій, пов'язаних з початком Другої світової війни. Триває дискусія навколо тем Голодомору, діяльності Української повстанської армії, статусу України у складі СРСР тощо. Різновекторні репрезентації історії суттєво заважають формуванню національної пам'яті. Так само, як факти встановлення пам'ятників постатям імперсько-радянської доби дезорієнтують колективну пам'ять українців, уповільнюють процеси націо- та державотворення [8, с. 57].

Однак найбільш жорстким та антидержавницьким, у плані коригування та наруги над історичною пам'яттю був період перебування при владі так званих «донецьких еліт», які в плані трактування історичних подій були представлені адептом російської совкової пропаганди Д. Табачником та іншими ідеологами і фанатами Російської Федерації. Таке «закручування гайок», відвертий перехід на совкові рейки, а також цілий ряд «соціально-економічних» причин призвів до «Революції Гідності», і як наслідок до втрати Криму, російсько-української війни та кардинальної зміни ставлення громадян України до НАТО.

Викладене вище підводить до висновку про **актуальність розроблення концептуальних засад державної політики пам'яті в Україні.**

Для вирішення цього питання потрібно адекватно усвідомлювати наявний стан колективної пам'яті українців, який характеризується наступними *особливостями*:

- наявність виразного дуалізму у поглядах на минуле, коли у суспільній свідомості побутують різні, часом антагоністичні, моделі історичної пам'яті, між якими найбільш виразними є „націоцентрично-державницька” й „імперсько-радянська”;

- існування визначених регіональних варіантів колективної пам'яті;

- недоформованість на рівні колективної пам'яті історичної окремішності Українського народу, розмитість уявлень про походження, етно- та націогенез українців, тяглість та безперервність історичного розвитку;
- відсутність цілісного державницького бачення національної історії;
- враженість історичної пам'яті комплексом віктимності, коли у суспільній свідомості Україна постає жертвою, об'єктом, а не суб'єктом творіння власної історії;
- орієнтація на історичні наративи сусідніх країн певної частини населення України, в першу чергу тих громадян, що належать до національних меншин;
- відчутна присутність в історичній свідомості громадян України рудиментів комуністичної доби, які підживлюються не лише ретрансляцією через покоління, а й через усталені зразки радянської художньої творчості та символічний простір (перелік державних свят, церемонії, у топоніміці, пам'ятниках);
- певна відірваність національної пам'яті від загальноєвропейського історичного наративу, так само, як і дистанційованість та неартикульованість української нації в пам'яті західноєвропейських народів, що є результатом напівколоніального статусу України впродовж століть.

Зазначені фактори ускладнюють формування й ефективного впровадження політики пам'яті. У цілому стан історичної пам'яті українців можна характеризувати як кризовий. Концептуальні засади державної політики пам'яті потребують врахування цієї даності.

Для ефективного формування концептуальних засад державної історичної політики потрібно визначити її **стратегічні цілі**. Такими цілями можуть вважатися наступні.

1. *Подальша модернізація національного історичного наративу в рамках виконання «Закону про декомунізацію» та деколонізацію історичної пам'яті громадян України.*

2. *Водночас державна політика пам'яті має бути орієнтована на збереження стабільності, неконфліктності суспільних відносин. Нагальною є потреба в пошуку інтегративних, компліментарних ідей та стратегій, досягнення узгодженості й несуперечливості під час офіційних репрезентацій історії. Нейтралізація надмірних*

контраверсій у трактуванні минулого здатна попереджати виникнення нових ліній „розколів” та протистоянь.

3. *Формування у громадян націоцентричного розуміння вітчизняної історії, її самобутності та безперервності шляхом вироблення та популяризації дійсно національної концепції історії України, вироблення адекватної національної мовної політики та нарешті прийняття національної концепції виховання дітей та молоді.*

4. *Максимальне використання потенціалу історичної спадщини у справі патріотичного виховання, формування в суспільній свідомості позитивного образу національної історії.*

5. *Подолання дуалізму історичної пам'яті українського суспільства.*

6. *Державна політика пам'яті має бути інтегрована у контекст національної безпеки України.* Безпековий компонент історичної пам'яті ще недостатньо осмислений на науково-експертному та державному рівні. Адже у наявному амбівалентному стані, в умовах внутрішньої політичної боротьби та зовнішніх впливів національна пам'ять ослаблює свою ідентифікуючу, консолідуючу та мобілізуючу функції, перетворюється на фактор дезінтеграції та потенційну загрозу національній безпеці України [4, с.10].

7. *Узгодження регіональних візій історичного минулого із загальнонаціональним історичним аспектом.*

8. *Включення історії національних меншин та корінних народів до загальноукраїнського історичного наративу.*

9. *Інтегрування національної історичної пам'яті у загальноєвропейські та світові історичні конструкції* сприятиме утвердженню позитивного іміджу України на міжнародній арені. Водночас така політика допоможе формуванню на рівні колективної пам'яті адекватних уявлень про цивілізаційну приналежність українців, історичну причетність України до тенденцій європейського розвитку та сприятиме остаточній декомунізації соціальної пам'яті.

Таким чином:

1. Найближчим часом необхідно *розробити нормативно-правову базу* – комплекс законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які створюватимуть правове поле для реалізації державної політики пам'яті. Незважаючи на наявність значної

кількості чинних нормативно-правових актів (законів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, розпоряджень Кабінету Міністрів України та інших центральних органів виконавчої влади) в Україні відсутній окремий системний правовий акт, який би визначав концептуальні засади державної політики пам'яті і на який могли би спиратися органи державної влади всіх рівнів на всій території України в процесі впровадження цієї політики. Ухвалення такого документу, аналогічного концепціям, прийнятим з питань державної мовної політики, етнонаціональної політики, національної інформаційної політики, сприятиме досягненню цілісності, спадковості та координованості у даній сфері державного управління.

2. Існує потреба в *подальшій інституалізації державної політики пам'яті з чітко визначеними суб'єктами впровадження, координуючим і контролюючим органом*. На сьогодні до виконання тих чи інших завдань державної політики пам'яті причетний ряд органів центральної виконавчої влади (міністерств, державних комітетів, центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом) та місцевих органів виконавчої влади. Для вирішення завдань формування і реалізації державної політики пам'яті було утворено Український інститут національної пам'яті як спеціальний орган виконавчої влади. Крім забезпечення науково-експертного супроводження політики пам'яті, зазначений орган має виконувати відповідні координуючі функції.

3. *Системний, науково обґрунтований підхід* до упровадження державної політики пам'яті дасть можливість більш продуктивно затверджувати відповідні історичні наративи у суспільну свідомість, прогнозувати можливості, ризики та побічні наслідки такої політики. Для цього необхідно виробити стратегічні засади державної політики пам'яті, надалі розвивати структуру діяльності Українського ІНП та поглиблено співробітничати з науковими інститутами й установами відповідної тематичної спрямованості, спиратися на наукову громаду у справі поширення та популяризації історичних знань. Підтримка розвитку історичної науки, стимулювання досліджень, підвищення впливу професійних істориків на формування історичної пам'яті має бути невід'ємним компонентом державної політики пам'яті.

4. *Послідовність й усталеність процесу формування колективних уявлень про минуле* також є визначальною рисою державної політики пам'яті. Для досягнення

стратегічної мети – формування відповідної національної ідентичності, потрібно виробити урівноважені й цілісні довгострокові програми. При цьому слід унеможливити вплив політичної кон'юнктури і суб'єктивних чинників на цей процес незалежно від змін, які відбуваються у вищих державних органах влади. Адже навіть при відсутності монопольного права на формування політики пам'яті влада, використовуючи адміністративний і фінансовий ресурси, може суттєво впливати на колективні погляди щодо минулого. Переформатування вищих органів влади не може тягнути за собою зміну орієнтирів державної політики пам'яті.

5. Упровадження державними органами історичної політики повинно здійснюватися у *формі відкритого суспільного діалогу* (наявного або ініційованого, модератором якого повинна виступати держава) із обов'язковим залученням до нього опозиційних сил, прихильників різних трактувань історичного минулого. У демократичному суспільстві неможливо створювати стерильні умови для побудови вихолощених історичних міфів, як це відбувалося за тоталітарних режимів. Тому найбільш резонансні питання вітчизняної історії повинні ставати предметом абсолютно вільного обговорення. Свобода вибору ідентичності, світоглядний плюралізм, першість індивідуальних прав над колективними та інші демократичні принципи повинні заступити практику примусового нав'язування „офіційної пам'яті”, метою якої була абсолютна гомогенізація колективних уявлень про минуле. Саме монополізм, відсутність суспільного діалогу стали головними причинами неконкурентоспроможності компартійного історичного наративу. Завдання держави полягає у створенні сприятливих умов для самоорганізації історичної пам'яті як соціокультурної системи.

6. При впровадженні політики пам'яті необхідно *диференційовано підходити до цільової аудиторії* у залежності від вікових груп та соціальних прошарків суспільства. Українці, як і більшість мешканців колишнього СРСР, пережили різкий формаційний злам. Це стосується політичних, економічних і культурних аспектів життя. Для громадян похилого віку, які у своїй переважній більшості консервативно сприймають зміни, варто подавати пом'якшені новації у поглядах на минуле, використовувати їх у якості доповнюючих елементів при описі знаних історичних подій і фактів. Натомість

необхідно максимально сконцентрувати увагу на роботі з молоддю. Шкільні програми і курси вищих навчальних закладів з вітчизняної і світової історії, споріднених дисциплін (літератури, географії, культури, мистецтва) повинні бути жорстко спрямовані на формування відповідної національної ідентичності.

7. Слід використовувати *регіональний підхід* при впровадженні державної політики пам'яті. Дані соціологічних опитувань свідчать про наявність певних відмінностей у поглядах стосовно минулого серед населення окремих регіонів України. Причинами такої ситуації є, головним чином, довге існування окремих частин сучасної України у складі різних державних утворень, а також етнічний склад населення, його соціальна структура, релігійні та конфесійні відмінності, місцевий культурно-історичний досвід та інше. Враховуючи варіативність і поєднання таких чинників стосовно регіонів, необхідно послідовно впроваджувати уніфікований історичний наратив, проте пристосовуючи його окремі несуттєві положення до конкретних умов. Наприклад: в освітньому процесі, поруч із обов'язковим вивченням єдиного загальнонаціонального курсу історії України, впроваджувати факультативні курси історії певних українських земель.

8. Для вирішення окремих завдань і поглиблення ефективності впровадження державної політики пам'яті необхідно активізувати *співпрацю з інститутами громадянського суспільства*: науковими і культурними товариствами (особливо – історичного спрямування), творчими спілками, релігійними, молодіжними і ветеранськими організаціями. Така відкритість і масовість перетворить формування офіційної політики пам'яті у загальнонаціональний процес, надасть громадянам України відчуття причетності до творення національної історії, сприятиме легітимації державних заходів, орієнтованих на конструювання колективних уявлень про минуле.

9. Потрібно приділяти постійну увагу розвитку *візуальної складової історичної пам'яті*: створювати нові, актуалізувати і переформатовувати згідно із сучасними цілями вже існуючі “місця пам'яті” (до яких відносяться історичні події, постаті, історико-культурні заповідники, меморіальні комплекси, окремі пам'ятники або поховання, окремі артефакти та інше), формувати національний пантеон видатних українців. Слід ефективніше використовувати наявний потенціал національної

історико-культурної спадщини: музейних колекцій, літературних творів, кінематографу, інших пам'яток мистецтва. Необхідно активніше стимулювати та фінансово підтримувати створення вітчизняних науково-популярних і художніх літературних творів, кіно- і телефільмів, інших мистецьких творів, спрямованих на формування державної моделі пам'яті, оприлюднювати відповідні матеріали у ЗМІ. Такі національні культурні індустрії і інформаційна політика обов'язково потребують протекціоністських дій з боку держави.

10. Існує нагальна потреба в якнайширшому *використанні даних соціологічних опитувань*. Незважаючи на стрімке зростання в Україні кількості соціологічних установ, якості і різноманітності соціопитувань, сфера досліджень колективних уявлень про минуле залишається нерозробленою. Брак інформації стосовно поглядів населення щодо окремих питань історії України і загальних характеристик стану історичної пам'яті суспільства у віковому та регіональному вимірах значною мірою заважає ефективному формуванню державної політики пам'яті.

11. *Поступовість дій* у зазначеній сфері державної політики є її необхідною ознакою. З огляду на значну інерційність змін у суспільних поглядах щодо такої категорії, як історична пам'ять, акселерація процесу впровадження нового наративу може викликати відторгнення новацій у певних групах громадян і створювати напруженість відносин між центром і регіонами. Варто утримуватися і від екстремальних засобів боротьби з залишками радянської символіки (примусової ліквідації монументів, нав'язування з центру незначущих перейменувань топонімів, відміни усталених у свідомості громадян похилого віку радянських свят та церемоній). Так, замість демонтажу або руйнації анахронічних пам'ятників пропонується (за практикою деяких східноєвропейських країн) переносити їх до спеціально відведених та віддалених місць, створювати „парки комуністичної / тоталітарної епохи”. До існуючих свят радянської доби ширше впроваджувати святкування схожих за змістом міжнародних свят („День праці”, „День матері”) або змінювати назви існуючих („День Перемоги у Другій світовій війні”). Але при цьому цілеспрямовано здійснювати процес декомунізації й деколонізації історичної пам'яті Українського народу.

12. Акцентувати та наголошувати на цивілізаційній, ментальній та безпековій єдності українців з державами ЄС, США та іншим які сповідують демократичні цінності.

Список використаних джерел:

1. Бушанський В. В. Естетика політичної влади: Монографія. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2009. – 360 с.
2. Вільчинський Ю. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності. – К. : Поліграфкнига, 2009. – 360 с.
3. Вступ до НАТО – стратегічний вибір України. За загальною ред. О. І. Соскіна.–К.: Вид-во „Інститут трансформації суспільства”, 2008. – 192 с.
4. В. Трюхан, М. Михайлов, О. Малиновський. Україна—ЄС— НАТО: міфи та реальності // ДТ.- 2009.-№40 (768).-17-23 жовтня 2009: [Електрон. ресурс].- Спосіб доступу :URL: <http://www.dt.ua/1000/1550/67491/>-Заголовок з екрану.
5. Зерній Ю. О. Генеза та сучасний зміст поняття історичної пам'яті // Стратегічні пріоритети. – 2006. - № 1. – С. 32-39.
6. Мінк Ж. Геополітика, примирення та ігри з минулим: на шляху до нової пояснювальної парадигми колективної пам'яті // Україна модерна. – 2009. - № 4. – С. 63-64.
7. Нагорна Л. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. – К., ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2012. – 328 с.
8. Національна доповідь про людський розвиток 2011. Україна на шляху до соціального залучення. – К. : Незалежне видання Програми розвитку. ООН в Україні, 2011. – 124 с.
9. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. – Л., 2010. – 358 с.
10. Суспільна трансформація: концептуалізація, тенденції, український досвід / За ред. В. В. Танчера, В. П. Степаненка. - К.: Інститут соціології НАН України, 2004. - 244 с.

11. Тодоров І. Стереотипи громадської думки щодо НАТО: регіональний вимір: [Електрон. ресурс].- Спосіб доступу :URL: <http://www.uanato.info/file/Mify%20pro%20nato/Todorov%20Ihor.doc>-Заголовок з екрану.

12. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Випуск 1 (15), т. 1 / Головні редактори д.екон.н. В.М. Ворона, д.соціол.н. М.О. Шульга. – Київ. Інститут соціології НАН України, 2014. – 650 с.

Резюме:

В умовах ситуації, яка склалася в Україні внаслідок російської агресії, прийшло розуміння необхідності формування адекватної безпекової стратегії держави та задекларованого курсу на членство в НАТО. Згідно соціологічних опитувань дві третини українці підтримують та розуміють необхідність співпраці та вступу у загальноєвропейський безпековий блок, тож все актуальнішим постає питання вивчення та аналізу впливу історичної пам'яті на ставлення українців до колективної безпеки в рамках організації Північно-атлантичного договору.

В даній статті зроблено спробу частково проаналізувати еволюцію, роль та вплив історичної пам'яті на формування суспільної думки українців щодо відносин Україна-НАТО. Виокремлено її особливості та окреслено стратегічні цілі, які на думку автора має відстоювати держава Україна у формуванні політики «історичної пам'яті».

Resume:

In terms of the situation in Ukraine as a result of Russian aggression, come to understand the need to develop adequate security strategy of the state and declared course towards NATO membership. According to opinion polls, two-thirds of Ukrainian support and understand the need for cooperation and joining the common European security unit, so all the more relevant question is to study and analyze the impact of historical memory of Ukrainian attitudes to collective defense under the North Atlantic Treaty.

This article attempts to analyze the evolution of the part, the role and influence on the formation of historical memory of Ukrainian public opinion on NATO-Ukraine relations. Selects its features and outlines strategic goals, which the author believes the state should defend Ukraine in policy "historical memory".

**«Інформаційно-комунікативні механізми актуалізації Російською
Федерацією етнонаціональних та територіальних суперечностей у Литві на
сучасному етапі»**

Юськів Христина Вікторівна

аспірант другого року навчання, кафедра міжнародної інформації Національного
університету «Львівська політехніка», e-mail - tuno4ka@gmail.com

Російська Федерація є дуже наполегливою в гонитві за метою розширити свій вплив всередині ЄС на всіх рівнях і в усіх сферах. Москва постійно шукає можливості впливати на європейську політику і громадську думку, і перетворити їх на свою користь. Кремль ефективно використовує численні російськомовні діаспори в країнах-членах ЄС; він також надає фінансову підтримку великій кількості проросійських організацій. Дотримуючись цієї лінії політики, Москва виявилася здатною зміцнити свої позиції в ряді європейських країн, зокрема, прибалтійських державах. Кремль використовує масштабні пропагандистські кампанії в цих країнах через ЗМІ, які є під його контролем, наприклад, “Росія сьогодні” і “Супутник”[9].

Міжнародна пропагандистська кампанія Москви не обмежується діяльністю телеканалу RT і агентства “Росія сьогодні”. У головних внутрішньо-російських каналів, де численні розважальні шоу подаються упереміж з провокуючими емоції новинами, є свої міжнародні версії. Зараз Захід побоюється, що російські державні ЗМІ можуть також допомогти Росії в інтервенції по відношенню до будь-якій країні. Найбільші побоювання з цього приводу висловлюють країни Балтії, де аудиторія російського ТБ складає близько 25% населення – в основному етнічні росіяни, які проживають у цих країнах. Крім цього, заклопотаність керівництва цих країн викликає і діяльність так званих прокремлівських тролів в різних соцмережах. Латвія і Литва в цьому зв’язку посилили контроль за процесом регулювання роботи російських телеканалів, деякі навіть були заборонені[7].

В очах росіян Литва — «яструб» із «яструбів» серед держав — членів ЄС та НАТО. Адже ця країна не просто декларує свою підтримку Україні в ЄС і НАТО, ОБСЄ

та ООН. Вільнюс постійно каже про посилення санкцій проти Росії та закликає до політичної ізоляції Кремля: агресор має понести суворе покарання за анексію Криму та війну в Донбасі.

Литовці, які не забувають про радянську окупацію, збройну боротьбу за незалежність і штурм Вільнюської телевежі, добре розуміють ментальність “кремлівських мрійників”, вважають — на Україні Путін не зупиниться. І наступною жертвою російської агресії може стати Литва. І від того, що російські танки можуть опинитися біля кордонів Литви, країну не захистить навіть членство в НАТО[4].

Членство в НАТО, на жаль, не скасовує небезпеки, яка спричинена “м'якою силою” зі Сходу – інформацією і пропагандою, мета яких – маніпулювати публічним простором, громадською думкою, впливати на політичні процеси. Тоді цілі досягаються без використання військової сили. Президент Росії Володимир Путін не приховує, що він розуміє “м'яку силу” як “можливість безпосередньо впливати на внутрішню політику суверенних держав”[3].

Литва є однією з багатьох країн, в якій йде війна за розуми і серця – інформаційна війна. Це війна за допомогою телебачення, Інтернету, газет і без втрати людського життя. Мета, однак, така ж, як в будь-якому класичному сценарії ведення війни: контроль центральних політичних процесів ворожої держави[8].

Литва, будучи окупованою СРСР протягом 50-ти років, не з чуток знає, на що здатний Кремль для досягнення своїх цілей. Сьогодні вона виступає на захист України в ЄС, Раді Безпеки ООН та інших всіляких міжнародних організаціях, є однією з небагатьох держав у світі, що постачають Україні військову допомогу, а її жителі збирають гуманітарну допомогу з країн НАТО для солдатів і доставляють її в зону АТО. Саме тому кремлівська пропагандистська машина намагається працювати максимально ефективно в Литві та інших країнах регіону, щоб змінити думку суспільства і заплутати в тому, що ж відбувається в Україні, а також актуалізувати етнонаціональні та територіальні суперечностей у Литві[6].

Російськомовна (8% населення країни) і польська (6,6%) меншості — от основний предмет докладання зусиль Москви. Кремль традиційно використовує російськомовне населення для посилення соціальної та політичної напруженості в суспільстві,

дестабілізації ситуації та збільшення свого впливу в регіоні. У Литві Москва також активно розіграє у своїх цілях давні протиріччя між литовцями та поляками, литовцями та росіянами. І це викликає занепокоєння в литовських політиків.

У лютому Департамент державної безпеки (ДДБ) заявив, що в Литві спостерігаються дедалі очевидніші зусилля Росії з розпалювання інформаційної війни та поширення пропаганди в ЗМІ й соціальних мережах. У цих планах Москви велике місце приділяється російському та литовському російськомовним ЗМІ — Першому Балтійському каналу, тижневикам “Литовський кур’єр”, “Обзор”, “Експресс-тиждень”. За словами В. Гайдіса, директора Центру вивчення суспільної думки “Vilmorus”, здебільшого литовці дивляться литовські канали, а нелитовці — російські. За даними литовського сейму, аудиторія російських телеканалів у республіці досягає 400 тис. чол. Усього ж населення Литви становить близько 3 млн., із них росіян — майже 200 тис. Тому Л. Лінкявічюс і багато інших литовських політиків і політологів вважають, що Литва уразлива відносно подачі інформації, особливо стосовно всього, що стосується російськомовного населення[4].

Незалежний Центр вивчення громадської думки “Vilmorus” опублікував результати останнього опитування про думку литовських громадян про війну в Україні. Вперше за багато років, за словами В. Гайдіса, жителі Литви були виділені у дві групи: литовці і нелитовці. Остання включає в більшій мірі російську і польську меншини Литви.

22% поляків Литви відповіли, що Україна винна у війні, така ж кількість назвала США та ЄС. Н. Малюкявічюс, політолог, науковий дослідник Інституту міжнародних відносин і політичних наук Вільнюського університету, пояснює це позицією та політичними діями члена Європарламенту і політичним лідером поляків Литви Вальдемаром Томашевским, який засудив свого часу український Майдан. Коли Томашевський приходить на заходи і надягає георгіївську стрічку, коли “Виборча акція поляків Литви” йде на вибори з російськими політичними організаціями, це теж дає посил суспільству поляків у Литві, — пояснив експерт.

Парадоксально, що на думку поляків Литви впливає не проукраїнська і прозахідна Польща, а антиукраїнські російські канали. Польська меншина

парадоксально в медійному і лінгвістичному сенсах дуже вбудована в російськомовну медійну і соціальну систему. Ті новини, які польська громадськість чує про Україну і про Росію та інші політичні новини, про внутрішню ситуацію в самій Литві, йдуть до них через російські телевізійні канали, через російськомовні видання[6].

У травні сейм прийняв поправки до “Закону про інформування громадськості”, покликані захистити населення країни від ворожої пропаганди та дезінформації, які передбачають штрафи за відповідні порушення. Затверджені сеймом і президентом поправки до закону передбачають штрафи до 3% місячного доходу, які будуть накладатися за поширення дезінформації, що принижує Литву. Жорсткі заходи? В такий спосіб Литва намагається захиститися. За інформацією ДДБ, російськомовні ЗМІ перебувають у фінансовій залежності від російських державних установ і фондів, що дає можливість впливати на зміст публікацій. Як ідеться в щорічній доповіді ДДБ головна мета інформаційної політики Росії — дезінформація населення про зовнішню та внутрішню політику Литви й створення образу республіки як незрілої демократії[4].

Інструментами інформаційної та ідеологічної політики Росії в Литві, на думку ДДБ, є російськомовні ЗМІ. Напружені відносини ЄС, США та Росії в 2014 році привели до особливо агресивної поведінки Росії відносно країн Балтії. Все це, згідно з доповіддю, пов'язано з чітко декларованою позицією Литви у зв'язку з війною на Україну, досягненнями Литви у сферах економіки та енергетики, виборами президента, так само як і навчаннями НАТО. У контексті політичних подій на Україні актуалізовано питання положення російськомовного населення в Литві, були спроби створити образ, що співвітчизникам потрібна допомога Москви, щоб захистити їх від влади Литви, яка радикалізує і розпалює напругу між Заходом і Росією.

У доповіді наголошується, що в 2014 році з боку Росії спостерігалися спроби контролювати російські ЗМІ, їх зміст і посилення поширення пропаганди. Говорячи про дії Росії, згадані і плани проекту “Супутник” в Литві, де країні уготована своя ніша, в якій може діяти один з недавно запущених в країнах Балтії порталів (ним керує колишній редактор “Литовського кур’єра” А. Іванов, який відзначився і іншими сприятливими для Росії ініціативами). У російських ЗМІ часто публікувалися псевдоаналітичні статті, автори яких тенденційно поширювали дезінформацію і

спрямовану проти Литви пропаганду. У цьому зв'язку так само згаданий і клуб “Формат АЗ”, проект, яким керує журналіст “Комсомольської правди” Г. Сапожнікова: діяльність клубу фінансується з коштів російського бюджету[1].

Наприклад, “Литовский курьер” фінансується Федеральним агентством по справах СНД, співвітчизників, які проживають за кордоном, і по міжнародному гуманітарному співробітництву (“Россотрудничество”), а також російськими громадянами, які проживають за кордоном. В. Третьяков, співвласник і головний редактор “Литовського кур'єра”, в 2014 р. став співорганізатором створення в Литві неофіційного громадянського об'єднання “Війна і мир”. Одним із напрямів його діяльності є збирання коштів для “ДНР” і “ЛНР”. Кремль щільно працює і з литовськими політиками. Традиційно упор робиться на партії, які представляють інтереси російських і російськомовних меншостей у Литві. Це — “Російський альянс” і “Союз росіян Литви”, які представлені в Сеймі завдяки союзу з більшими політичними силами — “Виборчою акцією поляків Литви” та “Партією праці” відповідно. У 2011 р. “Союз росіян Литви” підписав угоду про співробітництво з “Єдиною Росією”. За інформацією литовських політологів, він одержує від росіян значні кошти на підтримку російськомовних громадян Литви. Як правило, гроші виділяються на культурно-гуманітарні, просвітницькі та інформаційні проекти з Фонду “Русский мир”. “Союз росіян Литви” намагається прямо не говорити про “українську кризу”, воліючи концентруватися на проблемах російськомовних у Литві та критикувати правлячу коаліцію. Її лідери, зокрема, член Сейму Л. Дмитрієва, закликають до того, щоб відносини між Литвою та Росією, були дружніми й прагматичними. Цієї самої тактики дотримується й “Російський альянс”. Як вважає глава “Російського альянсу” Т. Лоханкіна, президент, вдаючись до надмірно агресивної риторики у своїх виступах, повинен розуміти, що часто повторювані попередження про військову агресію з боку Росії, яка загрожує Литві, програмують людей на протистояння та дестабілізують обстановку.

Місцеві політологи також пов'язують із Кремлем популярного литовського політика польського походження, європарламентарія В. Томашевського. Очолювана ним “Виборча акція поляків Литви” після останніх виборів представлена в Сеймі вісьмома депутатами. Певний час партія навіть входила в правлячу коаліцію, з якої

вийшла в серпні 2014 р. Ця політична сила популярна не лише в поляків, а й у російськомовного населення Литви. Однак, декларуючи ідеї захисту прав польської меншості, “Виборча акція поляків Литви” разом зі своїм політичним партнером — “Російским альянсом” сьогодні фактично веде проросійську пропаганду. Російський опозиціонер В. Чернозуб, який нині проживає в Литві, зауважує, що литовські політологи та журналісти кажуть, що в російське посольство Томашевський навідується набагато частіше, ніж у польське. 9 травня Томашевський начепив георгіївську стрічку. А на нещодавніх президентських виборах майже вдвічі поліпшив результат, мобілізувавши польський і російськомовний електорат. В. Томашевський постійно критикує політику Д. Грібаускайте, а також членство Литви в ЄС і НАТО. У лютому минулого року він казав про нелегітимність українського керівництва й був серед нечисленних литовських політиків, які приєдналися до заяви “Союзу росіян Литви”, в якій, використовуючи аргументи кремлівських політтехнологів, виправдовувалася анексія Криму та агресія в Донбасі. Серед інших підписантів цієї заяви — глава “Союзу росіян Литви” С. Дмитрієв та один з лідерів парламентської “Партії праці”, європарламентарій В. Успаських. Минулої весни Д. Грібаускайте заявила, що керівництво “Партії праці” може перебувати під впливом Кремля. Загалом же ця партія, яка входить до правлячої коаліції, дотримується офіційної позиції Вільнюса щодо «української кризи»[4].

Особливо активно, згідно з звітом, в ЗМІ Росії маніпулювали фактами історії Литви і посилювали уявну загрозу фашизму і реваншизму в країнах Балтії. Так само в якості інструменту впливу при реалізації завдань інформаційної та ідеологічної політики в доповіді згадують і російськомовні ЗМІ Литви. Констатується, що в Литві ретранслюються російські канали і сайти, зміст яких включає інформацію про зовнішню політику Литви, історію, енергетику, питання національних меншин і відповідає сформованим установкам російської влади. Крім того, йдеться, що російськомовні ЗМІ не формують самостійної позиції щодо подій на Україні і намагаються виправдати агресивні дії Росії в цій країні, публікуючи статті ідеологічно близьких Кремлю російських і західних авторів. З метою консолідувати російську і польську громади Литви, в російськомовних ЗМІ з’являлися негативні оцінки

здійснюваної в Литві політики щодо національних меншин. Згідно з доповіддю, на російськомовні ЗМІ Литви безпосередньо впливають і контролюють виконавці інформаційної політики Росії: за оцінкою ДДБ: російськомовні тижневики Литви фінансово залежать від російських державних установ та фондів. Окрему увагу в довідці приділено і роботі російських служб в соціальних мережах[1].

Комісія телебачення та радіомовлення Литви через повторні порушення розпочала процедуру заборони трансляції у Литві двох російських каналів “RTR Planeta” та “NTV Mir Lithuania”, а також звернулася до суду, щоб на три місяці призупинити трансляцію передач російського телеканалу “Ren TV Baltic”, підготовлених за межами ЄС. На думку членів Комісії, зміст програм згаданих каналів розпалює міжнародну ворожнечу. Наразі суд відхилив заяву Комісії щодо обмеження трансляції “Ren TV Baltic”[4].

За словами Грібаускайте, Литва зараз живе в умовах інформаційної війни і змушена вступити в боротьбу з ворожою пропагандою. Прихильники поправок в сеймі дотримувалися позиції, що це буде гідна відповідь на російську пропаганду, але були й критики, які говорили, що це – введення цензури.

Закон також забороняє на рік державні дотації ЗМІ, які будуть публікувати пропаганду на підтримку війни і заклики змінити конституційний лад, Комісія з радіо- і телемовлення зможе приймати оперативні заходи проти таких ЗМІ. У пояснювальному листі до поправок говорилося, що російські телепрограми, в яких демонструється пропаганда, постійно дивляться 15% або 400 тис. жителів Литви[2].

Отже, Кремль традиційно використовує російськомовне населення для посилення соціальної та політичної напруженості в суспільстві, дестабілізації ситуації та збільшення свого впливу в регіоні. У Литві Москва активно розігрує у своїх цілях давні протиріччя між литовцями та поляками, литовцями та росіянами. Для досягнення поставленої мети, Москва дедалі очевидніше робить зусилля з розпалювання інформаційної війни та поширення пропаганди, використовуючи інформаційно-комунікативні механізми, в першу чергу, ЗМІ – телебачення, радіомовлення, пресу та соціальні мережі.

Кремль проводить пропаганду серед російськомовного населення, щоб сформуванати сприятливу для Росії громадську думку, результатом чого є народне невдоволення і вуличні протести. Москва принижує Прибалтику маніпулюванням громадською думкою і політичним наклепом. Кремль намагається розвинути у населення думку про вороже ставлення уряду Литви до Росії, російськомовного населення, а також і до польської меншини. Опитування громадської думки підтверджують, що рівень негативного сприйняття державної внутрішньої політики зростає серед російськомовного населення в країнах Балтії, зокрема, в Литві, яка відома своєю антиросійською позицією.

Список використаних джерел

1. Амелюшкин К. Справка ДГБ: цель России - распространение дезинформации и дискредитация Литвы [Електронний ресурс] / К. Амелюшкин. – Режим доступу: <http://ru.delfi.lt/news/live/spravka-dgb-cel-rossii-rasprostranenie-dezinformacii-i-diskreditaciya-litvy.d?id=67574492>. [Дата звернення: 27.11.15.]
2. В Литве ужесточили законодательство против враждебной пропаганды [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://focus.ua/society/338125/>. [Дата звернення: 29.11.15.]
3. Как Литве защититься от российской пропаганды? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.delfi.lt/news/live/kak-litve-zaschititsya-ot-rossijskoj-propagandy.d?id=64406570>. [Дата звернення: 27.11.15.]
4. Кравченко В. Литва. Лицар без страху і докори [Електронний ресурс] / В. Кравченко. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/international/litva-licar-bez-strahu-i-dokori_.html. [Дата звернення: 27.11.15.]
5. Пилип Л. Литва захищає себе і Україну від пропаганди Росії [Електронний ресурс] / Л. Пилип. – Режим доступу: <http://www.radio-svoboda.org/content/article/26790050.html>. [Дата звернення: 27.11.15.]
6. Семерова Н. Інформаційні війни проти України: хто і як у Литві повірив російській пропаганди [Електронний ресурс] / Н. Семерова. – Режим доступу:

http://24tv.ua/informatsiyni_viyni_proti_ukrayini_hto_i_yak_u_litvi_poviriv_rosiyskiy_propagandi_n550665. [Дата звернення: 27.11.15.]

7. Эннис С. Россия-Запад: кто выигрывает в информационной войне? [Электронный ресурс] / С. Эннис. – Режим доступа: http://www.bbc.com/russian/international/2015/09/150916_russia_west_information_war. [Дата звернення: 28.11.15.]

8. [Harding](#) J. The Russian information war in Lithuania [Электронный ресурс] / J. Harding. – Режим доступа: <http://toinformistoinfluence.com/2014/12/10/the-russian-information-war-in-lithuania/>. [Дата звернення: 27.11.15.]

9. Russia Encroaches on the Baltics [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ireport.cnn.com/docs/DOC-1196850>. [Дата звернення: 27.11.15.]

In Lithuania there are observed more obvious efforts of information war incitement and propaganda spreading in the media and social networks of the country. Lithuania today advocates Ukraine in the EU, the UN Security Council and other various international organizations, it is one of the few countries in the world that supply Ukraine military aid, and its inhabitants collect humanitarian aid from NATO soldiers and deliver it to the zone АТО. That's why the Kremlin propaganda machine trying to work as efficiently as possible in Lithuania and other countries of the region.

The main aim of this information war is to change public opinion, to tangle in what is happening in Ukraine, as well as to actualize the ethno-national and territorial contradictions in Lithuania. Numerous Russian minority in this country could potentially allow Moscow to start similar activities as in Ukraine. However, not only the Russians, but the Poles in Lithuania, can be used as a tool for "hybrid war" of the Kremlin in the Baltic countries.

Ралько І.М. Психологічна безпека у волонтерській діяльності / І.М.Ралько //
Матеріали Третьої Міжнародної наукової конференції "Співпраця між Україною і Литвою в умовах Російської загрози", 3-4 грудня 2015р.

В зв'язку з військовими подіями, які відбуваються за останні роки в Україні волонтерська діяльність набула величезних масштабів. Тисячі людей стали волонтерами і намагаються різними способами допомогти постраждалим внаслідок збройного конфлікту. Говорячи про військову загрозу з боку Росії, в Україні не залишилося жодної сім'ї, яку б не торкнулося те, що відбувається на Сході тепер, чи відбувалося на Майдані декілька років тому. Волонтерство пов'язане з допомогою Україні активізувалося не лише всередині країни, але і у міжнародному просторі. Тому психологічна безпека у волонтерській діяльності є проблемою не лише нашої країни, але і всієї міжнародної спільноти. Користуючись досвідом інших держав, які пережили збройні конфлікти чи екологічні катастрофи, можна говорити про основні засади волонтерської діяльності, а головне правила безпеки в діяльності волонтера.

Найперше, що стосується особистості волонтера. В зв'язку з трагічними подіями багато осіб намагаються допомогти постраждалим, але при цьому не мають абсолютно ніякого рятувального досвіду та фізичних навиків, а головне психологічної та моральної готовності побачити трагедію. Тому самому волонтеру перед початком власної волонтерської діяльності варто проаналізувати власні можливості, здібності та способи, якими він хоче допомагати. Інакше він зіткнеться з високим ризиком та труднощами, які не знатиме як вирішити, а тому може потрапити в умови психологічної та фізичної небезпеки. Наступне, на що варто звернути увагу, як рекомендує Ісландський Червоний Хрест - це проаналізувати стан свого здоров'я, а також рівень тих стресів, які пережила особистість за останні пів року. Якщо за цей період волонтер пережив якийсь серйозне захворювання, або переїзд, чи сімейну втрату, розлучення, чи зміну роботи - це свідчитиме, що рівень його стресостійкості, трудової ефективності буде набагато меншим, ніж у того, хто з цим не стикнувся. І членам волонтерської команди варто про це знати, для того, щоб бути готовим допомогти колезі, якщо він не справлятиметься з діяльністю.

Важливо оцінити свої фізіологічні можливості, здатність переносити фізичні та психологічні навантаження, працювати в нічний час, здібності та вміння пов'язані з роботою та хоббі, які можуть знадобитися при волонтерській роботі. Важливо підібрати той вид діяльності, який волонтеру буде комфортним та легко виконуваним відповідно до його навиків. Наприклад, волонтер, який має освіту психолога і володіє практичними навиками з психології, більш ефективний буде при роботі з психосоціальної підтримки, ніж готування продуктових пайків, чи збору теплого одягу. Керівнику групи варто знати здібності та уподобання волонтерів, щоб оптимально обрати для них вид діяльності.

Важливу роль у волонтерській діяльності відіграє взаємопідтримка всередині команди волонтерів. Покращують ефективність волонтерської діяльності особистісні стосунки членів команди, дружба, зацікавленість один одним співпереживання та взаємодопомога. Адже волонтер щоразу у своїй роботі стикається з труднощами, тих хто отримує допомогу, не завжди вдається здійснити те, що б хотів. Варто розуміти межі власних можливостей та можливостей волонтерської організації. Також доречним є диференціація отримувачів допомоги, щоб визначити в кого, які потреби та надавати цільову підтримку. Це зменшить кількість затрачених сил та збільшить ефективність роботи.

Важливим є правильний інструктаж та супровід волонтера керівником групи, адже якщо перший чітко зрозумів, що він може зробити та впевнений у підтримці організації, то психологічна безпека у його діяльності буде набагато вищою, ніж, коли людина не знає своїх обов'язків та можливостей групи і буде пробувати різні види діяльності, поки не натрапить на той, що їй потрібен.

Важливу роль також відіграє дебрифінг, де волонтери після виконаного завдання можуть обговорити труднощі, з якими стикнулися та спільно знайти способи їх подолання у майбутньому. Також систематичні зустрічі та спільне проведення вільного часу волонтерами дає змогу їм краще дізнатися один про одного, вивчити та налаштуватися один на одного, що також допоможе зростанню впевненості у взаємозв'язках, а отже і зростанню рівня психологічної безпеки.

Отже, волонтерська діяльність є дуже важливою на сьогоднішній час, бо багато чого саме на ній і тримається в нашому суспільстві. Оскільки вона не є оплачуваною, то ймовірність вигорання волонтера набагато більша, ніж штатного працівника. Тому психологічна безпека цієї діяльності потребує набагато вищого рівня. Цьому сприяє реальна оцінка волонтера та керівника волонтерського загону його фізичних, психологічних та практичних знань, умінь та навичок для оптимального підбору виду волонтерської діяльності. А також окрім наявного обладнання важливу роль для психологічної безпеки волонтера несуть стосунки та клімат в колективі, наявність взаємопідтримки, доброзичливого ставлення, дружби.

Оксана Лютак

Доцент кафедри соціальної психології, кандидат психологічних наук, доцент, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В.Стефаника»

Зростання насильства в умовах соціально-політичної кризи в Україні

The report analyzes the types of violence and forms of its manifestation in contemporary Ukraine.

Україна на даний час перебуває в умовах соціально-політичної кризи, яка характеризується зростанням соціальної напруги через війну з Росією, економічними потрясіннями, політичним протистоянням і збільшенням кількості ситуацій насильства як на побутовому, так і на конвенційному рівні. Ми спостерігаємо прояви насильства серед депутатів Верховної Ради України, на вулицях, в магазинах, на мітингах, в школах і сім'ях. Особливо небезпечною тенденцією є зростання насильницьких дій у середовищі людей, які мають зброю, оскільки наслідки їх агресивності важко спрогнозувати.

Насильство як психологічний феномен супроводжує людство протягом тисячоліть, має різні культурні особливості, форми і види, соціальну й психологічну норму, об'єкти застосування. Єдиного погляду в науці щодо «біологічної» чи «соціальної» природи насильства на сьогодні не існує, різні наукові підходи пропонують варіанти критеріїв класифікації насильства і форм його прояву як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях.

Психологічними детермінантами насильства на індивідуальному рівні можуть виступати психічні розлади особистості, високий рівень агресивності, власний негативний досвід дитинства, низька самооцінка, хронічні стреси, незадоволена потреба в безпеці тощо; соціальними - високий рівень алкоголізації населення, поширення наркоманії та інших захворювань, тривалий стан соціальної напруги, наявність необлікованої зброї у населення, криміналізація суспільства тощо; економічними - зниження рівня життя значної частини населення, соціально-побутова невлаштованість, масове безробіття тощо.

Загалом, виокремлюють фізичне, психологічне, сексуальне, економічне, військове та інформаційне насильство. Найнебезпечнішою тенденцією є зростання насильства

щодо незахищених верств населення, особливо дітей. Як правило, воно проявляється у найпоширеніших середовищах їх соціалізації – в сім'ї та школі.

Фізичне насильство – навмисне або необережне нанесення дитині батьками або особами, що їх замінюють, вихователями або іншими особами фізичних травм, різних тілесних ушкоджень, які заподіюють шкоду здоров'ю дитини, порушують її розвиток і позбавляють життя [1].

Індикатори фізичного насильства

Табл.1.1.

	Маркери
<i>Забій тіла, сідниць або голови</i>	<p>Синці на сідницях або нижче спини</p> <p>Садна, нанесені інструментом або рукою</p> <p>Садна різного кольору від бордово-синього до жовто-зеленого (різна стадія одужання)</p> <p>Садна на губі</p> <p>Садна на оці або іншій частині обличчя</p> <p>Будь-які садна на зовнішніх статевих органах</p> <p>Інші пошкодження, які нанесені у зв'язку з тим, що дитина мочиться або брудна</p> <p>Подряпини і рубці на обличчі</p> <p>Подряпини і рубці на спині</p> <p>Подряпини незвичайної форми, що свідчать про застосування інструментів</p>
<i>Травми скелета</i>	<p>Укуси</p> <p>Опіки від занурення в гарячу рідину</p> <p>Опіки від сигарет</p> <p>Слід від мотузки</p>
<i>Травми голови</i>	<p>Сухий опік, ніби дитину заставляли сісти на гарячу поверхню або щось гаряче докладали до шкіри</p> <p>Рвані рани</p>

<p><i>Внутрішні травми в результаті ударів по животу</i></p> <p><i>Поведінкові та психологічні індикатори</i></p>	<p>Переломи ребер</p> <p>Переломи щелепи</p> <p>Черепномозгові травми</p> <p>Перелом або травма хребта</p> <p>Повторна травма одного і того ж місця</p> <p>Травми, заподіяні внаслідок сильного викручування або витягування</p> <p>Радіологічні знаки (такі як зміщення суглобів та ін.)</p> <p>Ділянки облісіння, що вказують на грубе виривання волосся і синці ні шкірі голови</p> <p>Гематоми на черепі, отримані в результаті сильного удару</p> <p>Крововиливи на сітківці ока</p> <p>Відшарування сітківки</p> <p>Переломи щелепи і носа,</p> <p>Розхитані або вибиті зуби</p> <p>Крововилив в кишечнику</p> <p>Розрив черевної вени</p> <p>Перитоніт</p> <p>Розрив (забій) печінки, селезінки і підшлункової залози</p> <p>Травма нирок</p> <p>Напруженість або м'якість черевної порожнини</p> <p>Малорухливість, пасивність</p> <p>Слабка емоційна реакція (може виявлятися починаючи з 6 місяців)</p> <p>Негативна орієнтація на групу дітей (настороженість й агресія на будь-які зміни в групі)</p> <p>Сором'язливість, уникнення контактів з однолітками</p> <p>Поведінка «маленького старця»</p> <p>Надання переваги іграм тільки з молодшими дітьми, а не з</p>
---	--

<i>Регресивні способи поведінки</i>	однолітками Агресія, тривожність у відносинах з іншими людьми Страх дорослих, страх фізичного контакту Боязнь йти додому Підвищена тривога, коли плачуть інші діти
<i>Девіантна поведінка</i>	Тіки Смоктання великого пальця Нічне нетримання сечі Розгойдування Узалежнення Хуліганські дії Кримінальна поведінка Захоплення надцінними ідеями (фанатизм, колекціонування, філософська інтоксикація та ін.) Комунікативні девіації

Сексуальне насильство або розбещення – залучення дитини за її згодою або без такої в сексуальні дії з дорослим (або з людиною, старшою за неї не менш, ніж на 3 роки) з метою отримання останньою сексуального задоволення або вигоди.

Сім'ї груп ризику стосовно внутрішньосімейного сексуального насильства над дітьми:

1. Патріархально-авторитарний тип сім'ї: блокада альтернативних шляхів для сексуального задоволення; влада і контроль з боку глави сім'ї; використання фізичного покарання як виховного заходу, тому діти бояться розповідати про те, що відбувається; ставлення до потерпілого як до зіпсованої речі.

2. Незадовільні взаємини з батьками, особливо з матір'ю: діти отримують недостатню сексуальну освіту; відсутність довірчих відносин з іншими дорослими; психологічне насильство з боку батьків: нещасна дитина більш вразлива для будь-якого виду насильства.

3. Конфліктні відносини між батьками: недостатній догляд за дітьми; підміна ролей; незадоволеність подружніми стосунками.
4. Мати надмірно зайнята на роботі: відсутність догляду за дітьми; відсутність емоційної близькості між нею і дитиною.
5. Дитина довгий час жила без рідного батька: депривація; відсутність знань про статево-рольові функції в сім'ї;
6. Замість рідного батька вітчим або співмешканець матері: табу на інцест не так сильно виражений;
7. Мати має хронічні захворювання, інвалідність: відсутність зовнішнього догляду за дитиною; відсутність емоційної близькості між нею і дітьми; соціальна ізоляція.
8. Батьки або один з них є алкоголіками, наркоманами: розгальмування сексуальних потягів; зняття табу на сексуальні відносини з дитиною; розрив емоційного зв'язку з дитиною.
9. Несприятливі соціальні фактори: гвалтівник є єдиним джерелом доходу сім'ї; родина живе ізольовано, відсутні зв'язки з іншими родичами; використання порнографічних матеріалів (відео, журнали) і легкий доступ до них дітей.

Демонстрування насильства в засобах масової інформації (мультфільми, фільми, передачі) провокує розуміння насильства як цінності та прийнятної поведінки й називається інформаційним насильством.

Економічне насильство – це відсутність забезпечення основних потреб дитини (у їжі, житлі, навчанні, розвитку, безпеці тощо).

Військове насильство проявляється у час військових конфліктів і передбачає застосування різних видів зброї до мирних громадян.

У результаті впливу бойових стрес-факторів у військовослужбовців також можуть виникати різні фобічні розлади, що досягають деколи патологічного рівня. До найбільш поширених фобій воєнного часу відносять: «мінобоязнь», «снайперобоязнь», «літакобоязнь», «танкобоязнь», «атомобоязнь» («ядерний невроз»). Крім цього, можуть мати місце істеричні реакції у вигляді істеричної (не пов'язаної з тілесною травмою) сліпоти (концентричне звуження поля зору, амбліопія - зниження гостроти зору,

поліопія - роздвоєння, розтроєння тощо спостережуваних предметів, амавроз - повна сліпота), глухоти, паралічу кінцівок (контрактура), судом, ступору всього організму, плачу, реготу, кашлю, гикавки, самовільного вигинання тулуба, каталепсії і летаргії (впадіння в сон), істеричної анестезії різних частин тіла (нечутливості) тощо. Іноді має місце гіперестезія - сприйняття зовнішніх подразників (світла, звуку, тактильних відчуттів) як нестерпних.

На тлі перерахованих явищ можуть розвинути психоневротичні установки бійців, які проявляються і після повернення в «мирне» життя. Незначні з них - бажання бути пораненим, радість з приводу поранення, що рятує бійця від подальших бойових негараздів. Не менш шкідливі наслідки бойового стресу - нозофілія, що представляє собою прагнення до хвороби і опір лікуванню, симуляція захворювань, ушкодження органів.

Іноді страх бути вбитим штовхає учасників бойових дій на самогубство, причому найвитонченішими, набагато більш «брутальними» способами, ніж смерть від кулі.

На даний час проблема реабілітації військовослужбовців та інших учасників військового конфлікту на Сході України є дуже гострою.

Сьогодні практично всі фахівці, що займаються проблемою насильства вважають, що психологічне насильство як таке зустрічається набагато частіше, ніж прийнято думати, і що його вплив більш руйнівний для особистості постраждалого у порівнянні з фізичним і навіть сексуальним насильством.

Вплив психологічного насильства на особистість має серйозні травмуючі наслідки для дитини. У дошкільному і молодшому шкільному віці наслідки емоційного насильства можуть проявлятися у затримці фізичного, розумового розвитку, затримки росту дитини; у формуванні таких особистісних особливостей, як імпульсивність, вибуховість, ворожість, агресивність; у формуванні шкідливих звичок (смоктання пальців, виривання волосся).

На сьогоднішній день фахівці розрізняють чотири контексти виникнення насильства, а саме: індивідуальний, сімейний, соціокультурний та кризовий [2].

Індивідуальний контекст містить особливості особистості насильників. Ризик насильства зростає, якщо у них спостерігаються такі психологічні характеристики, як

ригідність, домінування, тривожність, роздратованість (особливо на провокуючу поведінку іншої людини), низька самооцінка, депресивність, імпульсивність, залежність, низький рівень емпатії та відкритості, низька стресостійкість, емоційна лабільність, агресивність, замкнутість, підозрілість і проблеми самоідентифікації. Також факторами ризику є негативне ставлення до соціального оточення; низький рівень соціальних навичок; невміння вести переговори, вирішувати конфлікти й проблеми, справлятися зі стресом, просити допомоги в інших; психічне здоров'я, виражені психопатологічні відхилення, знервованість, депресивність, схильність до суїцидів.

Крім сказаного вище, необхідно враховувати специфічні для кожного суспільства установки щодо насильства. У культурі існує взаємозв'язок між насильницькими формами поведінки й уявленнями про маскуліність, які формують у «сильної статі» установку на панування над іншими людьми (над жінкою й дітьми). Реалізацію цього прагнення за допомогою насильства визнають здебільшого як «легітимну». Така ситуація може бути причиною «успадкування» моделі жорстокого поводження з дітьми в сім'ї з боку чоловіків, а також поширення в суспільстві уявлень про методи виховання. До сьогодні фізичні покарання розглядають як припустимий та дієвий спосіб впливу [3].

Насильство над людиною та його наслідки можуть проявити себе зразу або в далекому майбутньому.

До негайних наслідків належать соматичні розлади, як фізичні травми, пошкодження, блювота, головний біль, зомління, характерні для маленьких дітей, яких хапають за плечі і сильно трясуть. Під час цього синдрому відбуваються крововиливи в очні яблука. Психічні порушення у відповідь на будь-який вид агресії, особливо на сексуальну, можуть проявлятися у прагненні кудись тікати, сховатися чи глибокій загальмованості, зовнішній байдужості. Можливий розвиток депресії з почуттям власної нікчемності, неповноцінності.

Віддалені наслідки – це порушення фізичного і психічного розвитку, соматичні захворювання, особистісні та емоційні порушення, соціальна невлаштованість.

1. Лютак О.З., Федоришин Г.М. Профілактика насильства в сім'ї та в освітньому середовищі / О.З Лютак, Г.М. Федоришин — Івано-Франківськ: Місто НВ 2013. — 254с.
2. Насилие в семье: особенности психологической реабилитации : учебное пособие / под. Ред. Н.М. Платоновой и Ю.П. Платонова. – С. Пб.: Речь, 2004. – 154 с.
3. Федоришин Г.М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї: Навчально-методичний посібник / Г.М. Федоришин – Івано-Франківськ: «Місто НВ», 2006. – 168 с.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МОЛОДІ ЯК УМОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА

Надія Вітюк, доцент кафедри соціальної психології, кандидат психологічних наук, доцент,

ДВНЗ «Прикарпатський університет імені Василя Стефаника»,

e-mail: vityuknadija@rambler.ru

Студентство завжди відігравало вагому роль у політичному житті українського народу, було рушієм різних значних суспільних змін та перетворень, активним учасником усіх національно-визвольних змагань, рухів, революцій. Життєдіяльність молоді відображає проблеми, які є в країні. В умовах виникнення системної політичної кризи, яку спостерігаємо в Україні, важливо розглядати дану соціальну групу нашої держави як її вагомий ресурс, потенціал, який під впливом певних чинників може активізуватися і впливати на перебіг політичних подій, сприяти забезпеченню національної безпеки суспільства.

Істотне значення у цій проблемі має рівень політичної культури студентської молоді, адже від політичної культури населення значною мірою залежать політичні процеси в суспільстві, ефективність і стабільність політичної системи.

Існує багато визначень поняття «політична культура». Ми розглядаємо політичну культуру як сукупність соціально-психологічних настанов, цінностей, знань, норм поведінки певного соціального суб'єкта, що виявляється у його політичній діяльності та відбиває рівень політичної свідомості.

Політична культура охоплює такі аспекти, пов'язані зі знаннями, соціальною практикою, психологічними та іншими особливостями людини:

- знання політики, фактів, зацікавленість ними;
- оцінювання певних політичних явищ, оцінні судження щодо того, як має здійснюватися влада;
- емоційний аспект політичних позицій (наприклад, патріотизм, любов до батьківщини);

- визнання в певному суспільстві зразків політичної поведінки, що визначають, як можна і як слід діяти [1, с. 337].

З метою вивчення особливостей політичної культури студентської молоді нами було проведено пілотажне емпіричне дослідження (методом бесіди та анкетування), у якому прийняли участь 132 студенти вищих навчальних закладів м.Івано-Франківська.

Насамперед, нас цікавило ставлення студентів до політики як виду людської діяльності, адже рівень знань та уявлень про політику, емоційне ставлення до неї мотивує політичну поведінку громадян, різну міру політичної участі. У відповідях на питання «Що таке політика?» ми виявили дуже різноманітні, часом діаметрально протилежні погляди наших респондентів. Так, здебільшого читаємо в анкетах наступне: «Політика – це цілеспрямована діяльність влади з метою управління державою», «боротьба за владу», «мистецтво керівництва державою», «діяльність окремих людей на благо певних змін», а також «складна і заплутана річ, у якій багато неоднозначностей», «бруд», «бізнес», «обман», «відмивання грошей», «розподіл сфер впливу» тощо.

В результаті опитування було також з'ясовано, що здебільшого студентська молодь цікавиться політикою несистематично, тобто тоді, коли відбуваються події, які особливо турбують (про це у своїх відповідях зауважили 43,9 % респондентів). Лише 18,2 % студентів постійно слідкують за політичними процесами у світі та нашій країні. 28,8 % опитаних цікавляться політикою дуже рідко. 9,1 % зізналися, що вони узагалі не цікавляться політичними подіями.

Основними джерелами отримання молодими людьми інформації про політичні події в Україні та у світі є телебачення (83,3 %) та Інтернет (77,3 %), значно рідше – преса (36,4 %), а також спілкування з людьми, які є більш компетентними у політиці (28,8 %), передвиборчі агітаційні матеріали (21, 2 %) та радіо (9,1 %). Як бачимо, значна частина студентів намагається отримувати даного роду інформацію з різних джерел, використовуючи для цього насамперед ЗМІ.

На період студентської юності припадає початок вторинної політичної соціалізації, коли юнаки й дівчата не тільки засвоюють соціально-політичний досвід, притаманний конкретному суспільству, але й отримують право активно виконувати політичні ролі та функції і в такий спосіб забезпечувати збереження суспільства.

Соціальний досвід перетворюється на власні цінності, політичні настанови, орієнтації, знання та навички, які використовуються та відтворюються у політичній діяльності та політичній поведінці, у тому числі і в електоральній.

Вивчення та ранжування критеріїв, якими керуються студенти, голосуючи на виборах за певного кандидата у депутати, показало, що найважливішими для них є результати попередньої діяльності даної особи на користь народу у політиці чи в громадському житті (цей критерій є найважливішим для 77,3 % молодих виборців), реалістичність обіцянок (54,5 %), моральні якості кандидата та його здатність викликати довіру (відповідно по 48,5 %). Наявність достатнього політичного досвіду у кандидата в депутати є важливою тільки для 43,9 % студентів-виборців. Програму кандидата у якості критерію для його обрання до Верховної Ради чи місцевих рад народних депутатів розглядають тільки 30,3 % наших респондентів.

Аналіз показників, якими керуватимуться студенти під час голосування за політичні партії, що є кандидатами до Верховної чи місцевих рад, показав, що так само важливим є те, як партія зарекомендувала себе раніше у політичній діяльності (57,6 %), передвиборча програма (51,5 %) та здатність нової партії внести позитивні у життя суспільства (42,4 %). Надійність, передбачуваність діяльності політичної партії важлива для 21,2 % молодих виборців, наявність достатнього політичного досвіду партії – для 15 %.

Наше емпіричне дослідження проводилося за тиждень до чергових виборів у місцеві та обласні ради народних депутатів. Ми з'ясували, що на той час із передвиборчою програмою кандидатів у депутати ознайомилися тільки 40,9 % студентів-виборців. При цьому 69,7 % наших респондентів заявили, що вони голосуватимуть на цих виборах, 19,7 % електоральної участі у цих виборах не прийматимуть. 10,6 % студентів не визначилися у питанні власної виборчої активності. Основною причиною їх неучасті у виборчих процесах є низький рівень довіри до політиків та прозорості виборчих перегонів. Як було зауважено нами за даними анкетування, результатам політичних виборів довіряє тільки кожен третій виборець із опитаних, половина наших респондентів не впевнені у тому, чи можна довіряти

результатам політичних виборів, а щонайменше 21 % юнаків та дівчат вважають, що результатам виборів довіряти не варто.

Показово, що тільки 27,3 % опитаних нами студентів вважають себе здатними впливати на політичні процеси в Україні, 22,7% вважають себе нездатними хоч якимось чином вплинути на політичне життя суспільства, а кожен другий учасник дослідження займав щодо даного питання невизначену позицію. При цьому відповідальними за покращення політичної та економічної ситуації у країні вважають себе 30,2 % студентів, часткову відповідальність визнають 19 % респондентів, 44,4 % опитаних знімають із себе таку відповідальність, решта респондентів не визначилися із відповіддю.

Натомість здатними вплинути на політичні процеси, що відбуваються на місцевому рівні, вважають себе 43,5 % респондентів, 29,2 % заперечують таку можливість, індиферентну позицію займають 27,3 % студентів. Власну відповідальність за покращення політичної та економічної ситуації на місцевому рівні (свого міста, села, області) визнають 40 % студентів, часткову відповідальність на себе приймають 21,6 %, не вважають себе відповідальними за політичні процеси, що відбуваються на місцевому рівні, 21,6 % респондентів і мають невизначену позицію щодо цього питання 21, 6 % опитаних.

Разом з тим, кожен із опитаних нами студентів визнає актуальність проблеми забезпечення психологічної безпеки суспільства – стану стійкого його розвитку та повноцінного, ефективного функціонування, здатності до усунення та захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, збереження цілісності, адаптивності суспільства.

Таким чином, в результаті проведеного нами дослідження було з'ясовано, що студентська молодь характеризується недостатнім рівнем політичної культури. Юнаки та дівчата не надто охоче вступають у розмови політику, згадуючи її здебільшого у негативному контексті, часто оперують поняттями, які репрезентують основні аспекти політичної науки, на рівні буденної свідомості, якій притаманні фрагментарність інформації, емоційне сприймання та відповідна інтерпретація політичних подій, швидкі зміни у ставленні до них. Політична активність багатьох студентів у післяреволюційний період переважно обмежується суто участю у політичних виборах. Тільки незначна

частина молодих людей, опитаних нами, розуміє свою відповідальність за власну політичну активність чи пасивність.

Як бачимо, на зміну високій, яскравій політичній активності студентської молоді, що спостерігалася під час Революції Гідності, приходять інертність. Під впливом певних об'єктивних та суб'єктивних чинників виникає втома, розчарування, настає політична пасивність і навіть відчуженість. З огляду на ту роль, яку відіграє студентство у політичних процесах, що відбуваються у країні, можна зробити висновок, що їхня політична участь є ситуативною, часто емоційно вмотивованою, такою, що здійснюється як реакція на сильні зовнішні стимули.

В умовах актуальних внутрішньополітичної нестабільності та зовнішніх загроз національній, в тому числі й психологічній, безпеці населенню нашої країни особливо важливим є цілеспрямоване формування політичної культури учнівської та студентської молоді, яка уже зараз або в майбутньому братиме на себе частку відповідальності за ефективну розбудову та розвиток Української держави, мир і стабільність громадянського суспільства. Належний рівень політичної культури дасть можливість молодим людям більш адекватно сприймати та оцінювати різні політичні процеси, орієнтуватися у складних, постійно змінюваних умовах політичного життя суспільства, адаптуватися за даних обставин, виробляти та виявляти власну політичну позицію, протистояти деструктивним зовнішнім впливам.

Д.Донцов ще у 1951 році, описуючи протистояння українських патріотів російській експансії на Україні, писав про те, що «молодь повинна поважно поставитися до свого вишколення для тієї ролі, яку їй доведеться взяти на себе в політиці, в будівництві чи в революції», вона «повинна перевищити противника ідейністю, завзяттям, волею і характером. Така молодь повинна знати, що стоїть перед великим завданням. А великі справи dokonують не малі, а великі люди» [2].

1. Головатий М. Ф. Політична психологія: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Головатий. – К. : МАУП, 2006. — 400 с.

2. Донцов Д. Молодь і політика [Електронний ресурс] / Д. Донцов [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://dontsov.info/index.php?option=com_content&view=article&id=207:ddoncov-qmolod-i-politykaq&catid=31:tvorcha-spadshchyna&Itemid=46

The author of the report substantiates the importance of political culture of students as a condition of psychological security of society. The results of empirical study of the structure of modern political culture of boys and girls are presented. It is emphasized on the importance of purposeful formation of political culture of pupils and students in terms of political instability and external threats to the national security of Ukraine.